

Thema's Maatschappijleer

Dit boek is van:

klas:

Werkboek KGT

SCHOOLJAAR

2023-2024

Thema's Maatschappijleer

VMBO KGT

George Rinkel
Janine Middelkoop
Judith Tadema
Merijn Brada
Jenny Schings
Raymon Raaphorst

Met dank aan

Ferdie Westen
Jasper van den Broeke
Jenny Schings
Marc ter Horst
Marlies Hagers
Merel Kuipers
Mirjam Tuinder
Nynke Sietsma
Pieter Schouten
Rozelijn van Gulp
Simone de Lange
Theo Rijpkema
Theo Schuurman

Statistisch beeldwerk

Marjolein Luiken
Mark Kolle

Ontwerp binnenwerk

Martine Dhondt, Rotterdam
Studio Nico Swanink, Haarlem

Vormgeving

Studio Nico Swanink, Haarlem

Omslagontwerp

Studio Nico Swanink, Haarlem

Tekstcorrectie

Corrie Roosjen
Marrit Sybrandy

Foto- en beeldverantwoording

AAaRGH / Mario de Koninck
Ahold Delhaize
Amnesty International
andrekuipers.com
ANP
Arend van Dam
Barbara Stok
Bas van der Schot
BNNVARA
BNNVARA / Wessel de Groot
Echt voor Barendrecht
Eva Roefs
Extinction Rebellion / Savannah van den Roovaart
Gemeente Amsterdam
Gemeente Rotterdam / Marc Nolte
Harry Gijsberts
iStock
Lorenzo
Merlijn Doomernik
Paul Kusters
Qmusic
Ruben Oppenheimer
RVD / Frank van Beek
RVD / Martijn Beekman
Shutterstock
Talpa
Tjeerd Royaards
Tom Janssen
Toon van Driel
Waka Waka / Diederik Zuurmond
Witte Huis

Thema's Maatschappijleer VMBO

Werkboek KGT 2023-2024
ISBN 978 90 8674 523 4
vijfde oplage

© 2023 Uitgeverij Essener BV, Wormerveer
Uitgeverij Essener is onderdeel van Malmberg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Uitgeverij Essener heeft zijn uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van beeldmateriaal dat in deze uitgave te zien is, te achterhalen. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede)rechthebbende bent en voor het gebruik waarvan u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel voor het gebruik waarvan u geen toestemming hebt verleend, dan kunt u contact opnemen met ons via essener.nl

De foto's getoond in deze uitgave hebben niet noodzakelijkerwijs een rechtstreeks verband met de teksten.

Inhoudsopgave

1	Wat is maatschappijleer?	4
2	Jongeren	18
3	Politiek	32
4	Nederland en de wereld	64
5	Media	82
6	Pluriforme samenleving	106
7	Relaties	128
8	Werk	144
9	Criminaliteit	166

Bekijk video's

Bij een aantal opdrachten kom je een QR-code tegen. Door deze code te scannen met je telefoon of tablet, kun je een video bekijken die te maken heeft met de opdracht. Steeds vaker hebben telefoons en tablets een ingebouwde QR-scanner. Heb jij die niet? Download deze dan gratis in de app-store.

Verticale lijn

Als je een verticale lijn ziet staan, is het niveau van de opdracht daar iets hoger. Je docent vertelt je of deze opdracht ook voor jou is bedoeld, of dat je deze mag overslaan.

Vernieuwde online leeromgeving

In de vernieuwde online leeromgeving van Thema's vind je alles wat je nodig hebt voor maatschappijleer. Je vindt er lesteksten, vragen, opdrachten en invulsamenvattingen. Ook de video's en websites die bij de lesstof horen kun je hier heel eenvoudig bekijken. Nieuw dit jaar zijn de flitskaarten. Hiermee kun je de begrippen oefenen en jezelf overhoren. Vraag je docent of de digitale lesmethode ook beschikbaar is voor jouw klas.

We wensen je dit jaar veel succes en plezier!

1.1 De samenleving

1. a. Lees bron 1 in je lesboek. Met welke uitspraak ben jij het eens? Waarom?

b. In je lesboek staan negen verschillende hoofdstukken. In welk hoofdstuk kun je meer leren over je antwoord bij vraag a, denk je? Leg je antwoord uit.

c. Noem twee redenen waarom maatschappijleer een belangrijk vak is.

2. Lees bron 2 in je lesboek. Samenleven doe je met verschillende mensen en groepen tegelijk, bijvoorbeeld in de klas. Noem nog twee groepen uit je sociale omgeving.

3. Niemand kan zonder andere mensen. Hieronder staan zinnen waaruit blijkt dat jij anderen nodig hebt. Maak steeds de zin af. **LET OP!** Er zijn meerdere antwoorden goed.

a. Als ik mijn rijbewijs wil halen, heb ik hulp nodig van

b. Als ik op vakantie ga, ben ik afhankelijk van

c. Om met mijn telefoon te kunnen whatsappen, ben ik afhankelijk van

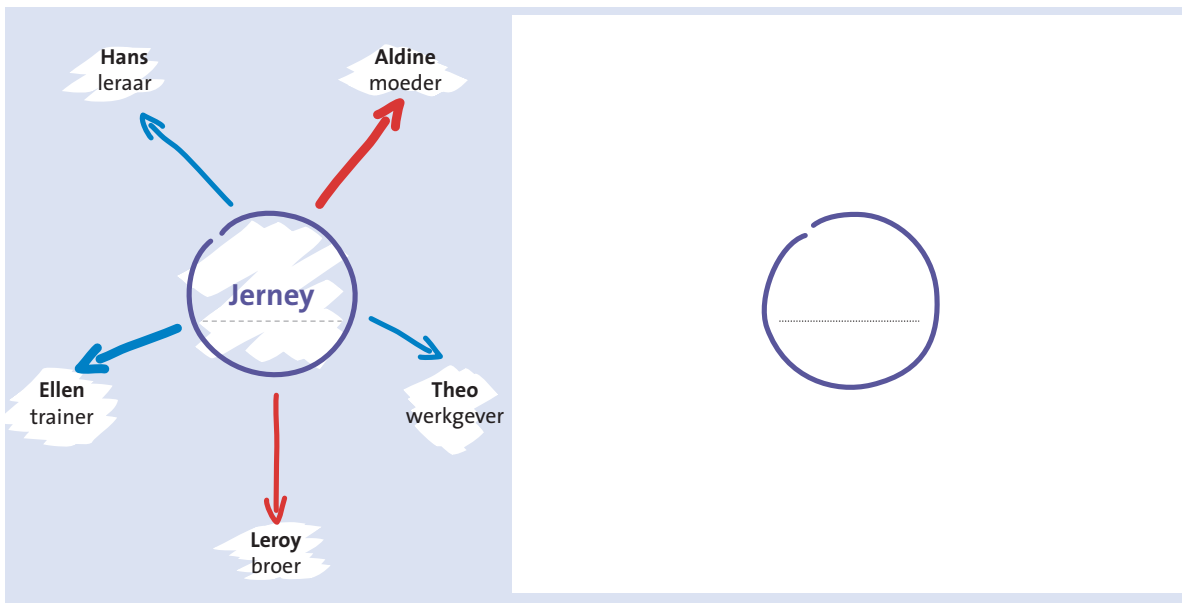
4. Als je een bijbaantje hebt als oppas of krantenbezorger, zijn mensen ook afhankelijk van jou. Geef een voorbeeld van een situatie waarin iemand afhankelijk is van jou.

5. Een samenleving kan **WEL / NIET** bestaan zonder gedragsregels, want:

6 Met wie ga je om?

Je kunt relaties tussen mensen weergeven in een tekening. Met een moeilijk woord heet dat ook wel een 'sociogram'. Bij deze opdracht ga je een sociogram maken van jouw sociale omgeving.

- A** Maak eerst een lijstje van tien personen (of groepen personen) met wie je de afgelopen week te maken hebt gehad: vijf personen waarmee je een zakelijke relatie hebt of had (zoals je docent of een winkelbediende) en vijf personen waar je een persoonlijke relatie mee hebt (zoals je vriend(in) of je ouders).
- B** De zakelijke relaties krijgen een blauwe lijn, de persoonlijke een rode.
- C** Als je een sterke band hebt met iemand, maak je de lijn van jou naar hem of haar extra dik.
- D** Schrijf bij elke lijn een kenmerk van de relatie die je met hem of haar hebt, bijvoorbeeld: 'verliefd op', 'vriendin', 'broer/zus', enzovoort.
- E** Vergelijk jouw sociogram met dat van een klasgenoot. Wat valt je op?

7

ACTUEEL

“Weg met telefoons in de klas”

Telefoons moeten worden verboden op middelbare scholen, vindt het CDA. Scholen stellen nu zelf gedragsregels op, maar die leiden alleen maar tot discussies. Daarom is het beter om een verbod in een wet op te nemen, zegt de politieke partij. Het Alfrinkcollege in Deurne heeft zo'n verbod. Volgens een docent letten leerlingen beter op en scoort de school hierdoor boven het landelijke gemiddelde. Leerlingen van het Twents Carmel College in Losser schrikken van het bericht. “Een verbod? Kan dat? We bekijken ons rooster nu op de telefoon. Het zou raar zijn als dat niet meer kan.”

Naar: AD, RTL Nieuws

- A** Wat is het verschil tussen gedragsregels en wetten?

- B** In het bericht worden voor- en nadelen gegeven van een telefoonverbod. Bedenk nog een voordeel.

- C** Ik ben **VOOR** / **TEGEN** een verbod, want:

1.2 Met wie ben je verbonden?

1. a. Lees de intro in je lesboek. Over welke binding heeft Stella het vooral?

.....

b. Welke binding(en) herken je in bron 4 van je lesboek?

.....

2. Bekijk op je telefoon de lijst van jouw contacten en beantwoord dan de volgende vragen:

Een economische binding heb ik met, omdat:

.....

Een kennisbinding heb ik met, omdat:

.....

3. Met welke binding hebben heel jonge kinderen het meest te maken, denk je?

.....

4. Politieke bindingen gaan over afhankelijkheid van de overheid. Noem twee voorbeelden van politieke bindingen waarmee jij te maken hebt. Gebruik andere voorbeelden dan in het lesboek.

.....

.....

5. a. Leg in je eigen woorden uit wat er bedoeld wordt met 'sociale cohesie'.

.....

b. Wat kun je zeggen over de sociale cohesie in Nederland als je kijkt naar bron 3?

.....

.....

6. Leg met een voorbeeld uit dat het slecht voor een land is als er weinig of geen sociale cohesie is.

.....

.....

7 Zwartepieten-discussie

ZWARTE PIETEN-PROBLEMATIEK GRIMMIGER

Leg uit waarom de zwartepieten-discussie een goed voorbeeld is van een onderwerp dat polarisatie veroorzaakt.

.....
.....
.....
.....

8 Mensen hebben elkaar nodig

Om te leven heb je anderen nodig. Hieronder zie je in de linkerkolom dingen die je nodig hebt in je leven. Schrijf in de tweede kolom welke soort bindingen je nodig hebt om in die behoefte te voorzien. Geef rechts drie voorbeelden van personen, instanties of voorzieningen met wie je zo'n binding hebt. We hebben het schema al een beetje ingevuld.

wat heb je nodig?	welke soort bindingen?	drie voorbeelden:
1. Kennis en informatie		internetsites,
2. Eten, drinken, kleding en onderdak		bakker,
3. Vriendschap, liefde en warmte		
4.	politieke bindingen	

9 Jouw bindingen

- Kies in de legenda naast de tekening voor elke soort binding een kleur of een soort lijn (stippellijn, dubbele lijn, enzovoort).
- Trek daarna vanuit het midden naast de bestaande lijnen zelf lijntjes van de soort binding die je hebt met die persoon.
LET OP! Bij sommige personen zijn meer bindingen mogelijk.
- Vergelijk je antwoorden met die van een andere leerling. Bedenk een reden waarom jullie antwoorden verschillen.

1.3 Kernbegrippen bij maatschappijleer

1. Maak steeds de zin af.

a. Waarden zijn:

b. Normen zijn:

2. Lees de intro in je lesboek over drugs op school en noem een waarde en een norm van Maryam.

Waarde:

Norm:

3. Bekijk bron 5 in je lesboek. Hoe beantwoord jij de vraag: 'Wat vind je belangrijk?' Je mag dezelfde waarden en normen gebruiken als in de bron, maar je mag ook zelf iets bedenken.

4. Noem twee geschreven en twee ongeschreven regels die bij jou op school gelden.

5. Maak steeds de zin af.

a. Als fietser heb ik belang bij

b. Als vakkenvuller in een supermarkt heb ik belang bij

6. Soms kunnen waarden, normen en belangen met elkaar botsen. Bijvoorbeeld als je gezondheid belangrijk vindt, maar toch rookt. Bedenk nog zo'n voorbeeld waarin een waarde, norm en/of belang met elkaar botsen.

7. Bedenk twee personen die macht over jou hebben. Zet er telkens bij waarom ze die macht hebben.

8. a. Wat is de definitie van sociale ongelijkheid?

b. Sociale ongelijkheid is **WEL / NIET** goed voor de sociale cohesie in een land, want:

9 Welke normen en waarden?

Hieronder staan links zes gebieden waar bepaalde regels gelden. Schrijf daarachter een geschreven regel of norm die bij die situatie past. Schrijf tot slot een bijbehorende waarde bij deze norm.

TIP! Om de bijbehorende waarde te vinden, kun je de vraag stellen: Wat is het doel van deze regel of norm?

	regel / norm	waarde
1. Verkeer	In de stad mogen auto's niet harder dan 50 km/u.	veiligheid
2. Online	Plaats je een betaalde post? Dan zet je er #ad of #spon bij.	
3. Gezin		
4. School		
5. Sportclub		
6. Werk		

10 Schelden

“Nederlander scheldt graag”

AMSTERDAM – In Nederland wordt veel gescholden met ‘kanker’. Sjors van de Kraan van de Bond tegen vloeken denkt dat jongeren niet doorhebben hoe heftig dat is. “Jongeren begrijpen dat het pijn doet, maar het is zo’n ‘lekker’ woord. Ze hebben niet het gevoel dat ze iets ergs doen. Ze weten wel dat kanker een heftige ziekte is, maar voor hen is het een inhoudsloos woord”, zegt hij.

Naar: AD

A Leg uit dat Sjors uit het krantenbericht hier-naast het vooral heeft over ongeschreven regels.

.....

.....

.....

.....

B Gebruik jij ‘kanker’ als scheldwoord?

- ☐ Ja, maar ik zie het niet als scheldwoord.
- ☐ Ja, maar onbewust.
- ☐ Nee.

11 Belangen

Hieronder zie je organisaties die opkomen voor de belangen van een groep.

Zet in de hokjes voor de organisatie de letter van de juiste groep.

☐ ANWB	a. Scholieren
☐ Vakbond FNV	b. Politieke gevangenen
☐ Amnesty International	c. Mensen die iets kopen
☐ Consumentenbond	d. Vee
☐ Stichting Wakker Dier	e. Werknemers
☐ LAKS	f. Automobilisten

12

ACTUEEL

SIRE

“Voor je het weet, verlies je elkaar”

Emoties lopen vaak hoog op tijdens discussies over gevoelige onderwerpen als immigratie, stikstof of zwarte Piet. Door dat soort botsingen hebben 1,4 miljoen Nederlanders geen of minder contact met vrienden, familie en collega's. Dat blijkt uit onderzoek van SIRE. “Voordat je het weet, verlies je elkaar”, zegt de voorzitter. “Tegelijkertijd zijn we er zelf verantwoordelijk voor. Iedereen kan polariseren, maar iedereen kan ook verbinden.” SIRE geeft een aantal tips zodat gesprekken niet uit de hand lopen. “Probeer goed te luisteren. Laat iemand uitpraten. Deze eenvoudige oplossingen werken echt.”

Naar: RTL Nieuws, SIRE

A Wat is polarisatie? Kijk eventueel even op bladzijde 11 van je lesboek.

B Over welke bindingen heeft SIRE het vooral?

C Leg uit dat SIRE sociale cohesie belangrijk vindt.

D Heb je zelf weleens een discussie gehad over een gevoelig onderwerp? Waar ging dat over?

13 Wat doe je?

Stel, een vriend vertelt dat hij geld verdient door zijn bankrekening uit te lenen aan drie oudere jongens uit de buurt. Er wordt elke maand een groot bedrag op zijn bankrekening gestort, vaak 5.000 euro of meer. Hij moet dat bedrag dan beetje bij beetje pinnen en aan de jongens geven. Als beloning ontvangt hij 100 euro per keer. Je vriend draagt nu de nieuwste sneakers en heeft ook al een duur horloge gekocht. Hij zegt: “Wat kan er nou helemaal misgaan met wat geld op je rekening ontvangen en dat weer doorgeven? Doe ook mee!” Jij denkt: hier klopt iets niet. Maar het is wel makkelijk geld verdienen. En je weet eigenlijk niet zeker of het wel of niet strafbaar is. Je vriend vraagt je er met niemand over te praten.

Wat doe je? Kruis één mogelijkheid aan en geef een korte uitleg waarin je ten minste één van de volgende begrippen gebruikt: waarde, norm, macht, belang.

☐ Je doet niet mee, maar verraadt je vriend ook niet.	☐ Je doet mee en verdient 500 euro in een week.
☐ Je belt de politie en doet een anonieme melding.	☐ Je zegt tegen je vriend dat hij ermee moet stoppen.
☐ Je vraagt je ouders om advies.	☐ Je

Uitleg:

.....

14 Welk machtsmiddel?

Om macht uit te kunnen oefenen, heb je machtsmiddelen nodig. In je lesboek (blz. 13) staan alle soorten machtsmiddelen genoemd. Kijk nu naar onderstaande situaties en bepaal telkens welk machtsmiddel wordt gebruikt.

LET OP! Soms zijn er meer goede antwoorden mogelijk.

situatie	machtsmiddel(en)
1. Ronnie Flex maakte op Instagram bekend dat hij ging afkicken (bron 6).	
2. De minister van Financiën waarschuwt voor het maken van schulden.	
3. Er zijn 87.000 handtekeningen ingezameld tegen illegale puppyhandel.	
4. Volgens een automonteur is de auto niet meer te repareren.	
5. Ouders verbieden hun 14-jarige dochter een tatoeage te nemen.	
6. Kevin moet zijn telefoon aan de leraar geven omdat deze afging in de klas.	
7. Bij een demonstratie pakt de politie tien relschoppers op.	
8. Deskundigen van het OMT zeggen dat de corona-epidemie voorbij is.	
9. Honkballer Xander Bogaerts verdient in zeven jaar tijd 124 miljoen euro in de Amerikaanse competitie.	
10. De verkoper praat zo goed, dat je iets koopt waar je later spijt van hebt.	

15 Wie heeft de meeste macht?

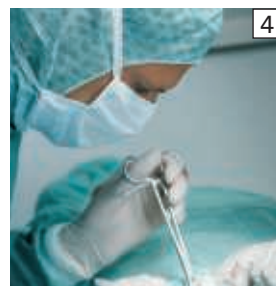
1

2

3

4

Zet onder elke foto een machtsmiddel dat volgens jou het meest bij de persoon op de foto past. Bepaal daarna wie van de vier volgens jou de meeste macht heeft. Leg je antwoord uit.

LET OP! Er kunnen meer goede antwoorden zijn.

1.4 Hoe onderzoek je de samenleving?

1. Een maatschappelijk probleem heeft vier kenmerken, namelijk:

1.
2.
3.
4.

2. Bedenk samen met een klasgenoot een maatschappelijk probleem dat niet in de lestekst wordt genoemd. Leg uit waarom dit een maatschappelijk probleem is. Gebruik de kenmerken uit vraag 1.

.....

.....

.....

3. a. Welke waarde past bij de norm 'Samen uit, samen thuis'?

.....

b. Welke norm past bij de waarde veiligheid?

.....

4. Bij een maatschappelijk probleem zoals uitgaansgeweld zijn de belangen van groepen soms tegengesteld. Soms zijn er juist gemeenschappelijke belangen. Maak onderstaande zinnen af.

a. De horeca en de politie hebben een tegengesteld belang, want:

.....

.....

b. De horeca en de politie hebben een gemeenschappelijk belang, want:

.....

.....

.....

5. Macht is de mogelijkheid om het gedrag van anderen te beïnvloeden. Leg met een voorbeeld uit waarom het vaak noodzakelijk is dat de overheid meer macht heeft dan de burgers.

.....

.....

.....

Klimaatactie bij 'Nachtwacht'

Tien jongeren van 15 tot 22 jaar van Extinction Rebellion hebben actie gevoerd in het Rijksmuseum in Amsterdam. Ze zaten met een spandoek voor het schilderij de 'Nachtwacht' van Rembrandt.

"Onze boodschap is helder, géén kunst op een ondergelopen planeet", zei een van hen. Een van de sponsors van het Rijksmuseum is vliegmaatschappij KLM. Volgens Extinction Rebellion zijn vliegtuigen een van de veroorzakers van de klimaatverandering. Extinction Rebellion hield vorig jaar ook een actie op Schiphol. Actievoerders fietsten rond op het terrein om te voorkomen dat privéjets zouden opstijgen.

Naar: NOS

- A** Leg uit dat klimaatverandering een maatschappelijk probleem is. Gebruik in je antwoord de vier kenmerken uit het lesboek.

- B** Welke machtsmiddelen gebruiken de actievoerders van Extinction Rebellion?

7 Goede actie

"IK BEN TOCH GEEN CRIMINEEL?"

Sommige waarden en normen zijn veranderd als je ze vergelijkt met vroeger. Zo vindt een aantal mensen het nu heel normaal om pepperspray of een mes mee te nemen als ze een avondje gaan stappen. Daarom wordt er soms preventief gefouilleerd. Merel (17): "We gingen uit. Bij de tramhalte stond een groep agenten. 'Goeienavond, wij zijn bezig met een preventieve fouilleeractie', zei een agente. Ze haalde mijn handtasje overhoop en daarna fouilleerde ze me, vanaf mijn oksels naar beneden en daarna weer langs mijn benen omhoog. Ik vond dat heel vervelend. Ik ben toch geen crimineel? Maar bij een jongen vonden ze een mes. Was dus toch een goede actie, want die jongen had iets engs kunnen doen."

- A** Omschrijf het gemeenschappelijke belang van Merel en de politie.

- B** Welk voordeel noemt Merel van preventief fouilleren? En welk nadeel?

8 Wat zou jij doen?

Welke maatregel tegen het uitgaansgeweld zou jij invoeren?

● Je mening geven

Bij maatschappijleer hebben we het over maatschappelijke onderwerpen en problemen. Mensen hebben vaak verschillende ideeën over hoe je deze problemen moet aanpakken. Om te zorgen dat je elkaar goed begrijpt, is het belangrijk dat je je eigen mening goed kunt uitleggen. Op deze twee bladzijden ga je daarmee oefenen.

1 Feit of mening?

Hieronder staat een aantal beweringen. Geef telkens aan of het een feit (F) of een mening (M) is. Schrijf bij de eerste drie beweringen op waarom je dat denkt.

	F	M
a. Afrikaanse hardlopers zijn sneller dan Europese.	☐	☐
Uitleg:		
b. Vrouwen kunnen niet leidinggeven.	☐	☐
Uitleg:		
c. In Nederland mag je niet voor eigen rechter spelen.	☐	☐
Uitleg:		
d. Dikke mensen zijn gezellig.	☐	☐
e. Elke dag verse groente is gezonder dan elke dag patat.	☐	☐
f. Dj Tiësto is de beste Nederlandse dj, want hij is een van de rijkste dj's ter wereld.	☐	☐

2 Gameverslaafd

Jean-Pierre (22) raakte verslaafd aan online gamen toen hij 14 jaar was. Gemiddeld speelde hij 7 uur per dag. "Mijn record is 49 uur non-stop gamen. Soms kwam ik 's ochtends mijn vader op de trap tegen. Ik ging dan naar bed, hij naar zijn werk. Ik maakte veel ruzie met mijn ouders, had weinig vrienden en trok me thuis terug." Naast Jean-Pierre zijn er nog ongeveer 14.000 Nederlandse jongeren die dagelijks met hun gameverslaving worstelen. Jean-Pierre: "Pas rond mijn 20e lukte het me om te stoppen. Ik vind dat de overheid veel meer moet doen om te waarschuwen. Dat doen ze toch ook bij roken en alcohol?"

Naar: Zembla

- A** Onderstreep een feit in de tekst.
B Onderstreep een mening in de tekst.
C Wie is het meest verantwoordelijk als het gaat om gameverslaving onder jongeren? Geef hieronder een nummer van 1 tot 4 waarbij nummer 1 volgens jou de meeste verantwoordelijkheid heeft. Leg je antwoord uit voor nummer 1.

☐ De ouders	☐ Bedrijven die games maken
☐ De overheid	☐ Jongeren zelf

Uitleg:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

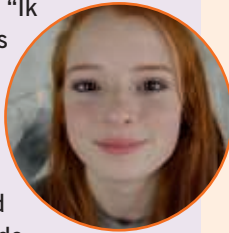
3 Wel of geen vlees eten?

Dilemma: stel, je maakt je druk om het welzijn van dieren. Het milieu vind je ook belangrijk. Je zus zegt dat je vegetariër moet worden: hoe kun je nu vlees blijven eten? Maar je vindt een broodje hamburger op zijn tijd wel erg lekker. Wat doe je dan? Word je vegetariër of niet?

IK EET WEL VLEES

1

Nova (16) eet thuis wat de pot schaft. “Ik ben ermee opgegroeid dat er altijd vlees in de maaltijd zit. Ik denk ook dat er goede voedingsstoffen in zitten en ik vind het gewoon lekker. Mijn oudere zus is veel met voeding bezig en wees ons erop dat te veel vlees eten niet goed voor je is. We proberen daarom te minderen en gelukkig zijn er genoeg alternatieven op de markt. En als we vlees eten, is het biologisch. Ook let ik op dat keurmerk voor dierenwelzijn. Maar uiteindelijk blijf ik wel gewoon af en toe een broodje hamburger halen. Iedereen mag zelf weten wat-ie eet of niet eet.”

IK EET GEEN VLEES

2

Haar zus Feline (19) is gestopt met vlees eten. “Ooit was ik echt een vleeseter, maar sinds ik een documentaire heb gezien over hoe ons voedsel wordt gemaakt, ben ik ermee gestopt. Ik zag dat de productie van vlees erg belastend is voor het milieu. Hoe kun je dan vlees blijven eten? En ook het welzijn van dieren staat niet voorop. Dieren worden soms zonder verdoving geslacht. Bovendien is veel vlees eten slecht voor je gezondheid. Als je dit allemaal weet, kun je toch best je eetpatroon aanpassen? Kleine moeite, groots effect! Aan koken zonder vlees moest ik even wennen, maar nieuwe recepten uitproberen is erg leuk.”

- A** Lees kader 1 en onderstreep de argumenten vóór het eten van vlees. Bedenk nog een argument om wel vlees te blijven eten.

- B** Lees kader 2 en onderstreep de argumenten tégen het eten van vlees. Bedenk nog een argument om vegetariër te worden.

- C** Welke waarde past bij argumenten vóór het eten van vlees? Noem er twee.

- D** Welke waarde past bij tegenargumenten? Noem er twee.

- E** Nu je voor- en tegenargumenten op een rijtje hebt gezet, kun je beter je mening geven. Wat doe je: word je vegetariër of niet? Leg uit waarom.

● Samenvatting

Maak de samenvatting door de ontbrekende woorden op te zoeken en in te vullen.

Paragraaf 1.1

Maatschappijleer gaat over de manier waarop mensen met elkaar

Met je bedoelen we mensen die je regelmatig ziet.

Omdat iedereen afhankelijk van elkaar is, zijn er nodig over hoe we met elkaar samenleven.

Er zijn twee soorten regels: en

Paragraaf 1.2

Mensen zijn afhankelijk van elkaar. Er zijn veel mensen met wie we hebben.

Er zijn vier soorten bindingen: economische bindingen, bindingen, gevoelsbindingen

en bindingen. Als mensen zich met elkaar verbonden voelen, noemen we dit

..... Het tegenovergestelde is

Paragraaf 1.3

De kernbegrippen bij maatschappijleer zijn:

1. Waarden. Dit zijn

2. Dit zijn regels over hoe jij en anderen zich moeten gedragen. Je hebt geschreven regels en regels.

3. Belangen. Hiermee bedoelen we het voordeel dat je ergens van hebt. Als belangen met elkaar botsen, noem je dit een

4.: de mogelijkheid om het gedrag van anderen te beïnvloeden. Je beroep, aanzien, overtuigingskracht zijn voorbeelden van

5. Sociale ongelijkheid. Hiermee bedoelen we

Paragraaf 1.4

Je noemt een probleem een maatschappelijk probleem, als:

- ermee te maken hebben;
- mensen er over hebben;
- het probleem veel aandacht krijgt in de
- de zich met het probleem bemoeit.

Bij maatschappijleer krijg je vaak te maken met een dilemma, dat is

Voor een goede mening moet je:

- de kennen;
- de zaak van verschillende kanten bekijken;
- gebruiken.

Als je met de klas in gesprek gaat zijn een aantal dingen belangrijk, zoals

Uiteindelijk zorgt een goed gesprek voor meer begrip. Hierdoor neemt de toe.

● Begrippenlijst

Zoek in de lestekst de juiste betekenis en maak je eigen begrippenlijst. Maak eventueel gebruik van de index in je lesboek, vanaf bladzijde 154.

Sociale cohesie betekent dat

Polarisatie betekent dat

Een **waarde** is

Een **norm** is

Een **belang** is

In een **belangentegenstelling**

Macht is

Een **machtsmiddel** is een middel

Met **sociale ongelijkheid** bedoelen we

Een **maatschappelijk probleem** heeft vier kenmerken:

1.
2.
3.
4.

Een **dilemma** is

Een **feit** is iets

Een **argument** is iets

2.1 Hoe word je wie je bent?

1. a. Noem drie kenmerken van de Nederlandse cultuur.

- b. Noem ook een kenmerk van een andere cultuur die je in Nederland kunt tegenkomen, zoals de Marokkaanse of de Surinaamse.

2. Wat is het doel van socialisatie?

3. Noem vier personen die betrokken zijn bij de socialisatie van een kind van 12 jaar.

-
-
-
-

4. Media zoals televisie en internet beïnvloeden je gedrag en ideeën. Bedenk hiervan een voorbeeld.

5. Bedenk een situatie waarin jij meehelpt aan de socialisatie van iemand anders.

6. Noem van een andere leerling in je klas, bijvoorbeeld diegene die naast je zit, twee eigenschappen die zijn aangeboren en twee eigenschappen die zijn aangeleerd.

Aangeboren is: • •

Aangeleerd is: • •

7. Lees bron 1 in je lesboek. Kies een van de volgende begrippen en leg uit hoe je dit begrip herkent in het verhaal van Filemon. **CULTUUR - SOCIALISATIE - AANGEBOREN - AANGELEERD.**

8. Lees bron 2 in je lesboek. Dat Max Verstappen een succesvolle autocoureur is, komt vooral door zijn **AANGEBOREN / AANGELEERDE** eigenschappen, want:

9 Van wie leer je het meest?

Geef op de lijn hieronder aan hoeveel invloed de genoemde mensen en organisaties hebben op jouw gedrag. Zet het nummer met de meeste invloed helemaal links, dat met de minste invloed helemaal rechts. Zet de andere nummers ertussenin.

1. je ouders	3. de overheid	5. de media	7. je werk
2. geloof	4. school	6. je vrienden	8. een (sport)vereniging

veel invloed

weinig invloed

Vergelijk als je klaar bent de volgorde van de nummers met die van een klasgenoot. Zijn er verschillen? Leg je keuze aan elkaar uit.

10 Aangeboren of aangeleerd?

Hieronder staat een aantal situaties. Zet het cijfer 1 erbij als de situatie te maken heeft met een aangeboren eigenschap, het cijfer 2 bij een aangeleerde eigenschap, en 1+2 als het een combinatie van beide is.

	1, 2 of 1+2
a. Een timmerman slaat op zijn duim en schreeuwt het uit van de pijn.	
b. Een naaister begint luid te vloeken als ze de naald in haar vinger steekt.	
c. Een meisje is verliefd op een ander meisje.	
d. Een jongen treedt samen met zijn moeder op tijdens een zangwedstrijd.	
e. Susan stottert.	
f. Een voetballer krijgt vaak een rode kaart vanwege zijn ruwe spel.	
g. Een zoon wil net als zijn vader boer worden.	

11

ACTUEEL

“Haaland scoort beangstigend vaak”

Trainer Pep Guardiola van voetbalclub Manchester City is onder de indruk van zijn spits Erling Haaland. De Noor scoort namelijk heel veel doelpunten. “De aantallen zijn beangstigend”, zegt Guardiola.

“Erling is zo hongerig en wil zo graag scoren. De kwaliteit die wij in de ploeg hebben, helpt hem daarbij. Maar wat hij doet, kan ik hem niet leren. Hij heeft een ongelooflijk goed instinct. Dat heeft hij van zijn moeder en vader gekregen, hij is daarmee geboren.”

Naar: RTL Nieuws

A Onderstreep in het nieuwsbericht een zin die te maken heeft met het begrip ‘socialisatie’. Leg daarna uit waarom dat zo is.

B Welk deel van Haalands voetbalkwaliteiten komt volgens zijn trainer voort uit ‘nature’ en welk deel uit ‘nurture’? Noem van elk twee voorbeelden.

2.2 Een leven lang leren

1. a. We leren een groot deel van ons gedrag door socialisatie. Op welke vier manieren gebeurt socialisatie?

-
-
-
-

b. Welke van de vier manieren past bij de volgende zinnen?

- Je ouders willen dat je om 22.00 uur thuis bent.
- De gymleraar laat zien hoe je moet dribbelen.
- Dean blowt nooit meer nadat hij er ziek van werd.

2. Een klein kind is erg vervelend en gooit steeds zijn speelgoed door de kamer. Bedenk een positieve en een negatieve sanctie die de vader of moeder toe kan passen.

Positief: Negatief:

3. Leg in je eigen woorden uit wat bron 3 in je lesboek te maken heeft met de lestekst. Gebruik ten minste één vetgedrukt woord uit de lestekst in je antwoord.

.....

.....

.....

4. In het socialisatieproces ontwikkel je je eigen identiteit. Beantwoord de vraag 'Wie ben ik?' door vijf verschillende kenmerken van jezelf te noemen die een goed beeld van jou geven.

.....

.....

.....

5. Reageer op de stelling: "Alle wc's op scholen moeten genderneutraal worden." JA / NEE, omdat:

.....

.....

6 Combineer

Trek telkens een lijn tussen de zinsdelen die bij elkaar horen.

a. Als een huisarts haar eigen problemen aan jou vertelt,	is dat prettig omdat je even niet aan je rol hoeft te denken.
b. Het beeld dat je van iemand hebt,	noemen we genderneutraal.
c. Als je je gedraagt zoals het hoort,	kunnen vaste gedragspatronen losser worden gemaakt.
d. Door roldoorbrekend gedrag,	zegt iets over je eigen waarden en normen.
e. Als je in je vrije tijd jezelf kunt zijn,	is er roldoorbrekend gedrag.
f. Geen onderscheid maken tussen mannen en vrouwen	dan is er sprake van rolbevestigend gedrag.

7 Sociale controle

A Sociale controle gebeurt onder andere op school, in de supermarkt of in de trein. Verzin nog twee plaatsen waar je te maken kunt krijgen met sociale controle.

• •

B Zet nu alle vijf de situaties uit vraag A op de sociale-controle-meter hiernaast. Zet ze telkens op de plek waar het voorbeeld volgens jou thuishoort.

C Kijk naar de sociale-controle-meter van een klasgenoot en bespreek de verschillen.

D In een dorp is vaak meer sociale controle dan in een grote stad. Hoe komt dat?

.....

8

ACTUEEL

Nieuw-Zeeland verbiedt roken voor jongeren

Winkels in Nieuw-Zeeland mogen geen sigaretten meer verkopen aan mensen die na 1 januari 2009 geboren zijn. Dat staat in een nieuwe wet. Winkeliers die dat toch doen, riskeren een boete tot ruim 90.000 euro. De Nieuw-Zeelandse minister werkt met deze maatregelen aan een rookvrije toekomst. "Duizenden mensen zullen langer en gezonder leven. Dat scheelt 5 miljard dollar voor ons zorgsysteem." PvdA-Tweede Kamerlid Mohammed Mohandis is enthousiast: "Dit is een belangrijke stap. Dat moeten wij hier ook doen." De laatste jaren is het aantal rokers in Nieuw-Zeeland flink afgenomen, tot 8 procent van de bevolking. In Nederland rookt nog zo'n 20 procent.

Naar: RTL Nieuws

A Nieuw-Zeeland maakt gebruik van **POSITIEVE / NEGATIEVE** sancties om het rookverbod te laten slagen, want:

.....

B Gebruik de lestekst op blz. 22. Welke manier van socialiseren probeert de regering van Nieuw-Zeeland te gebruiken met de nieuwe wet?

.....

C Zou deze regelgeving uiteindelijk leiden tot internalisatie, denk je? Leg uit waarom wel of niet.

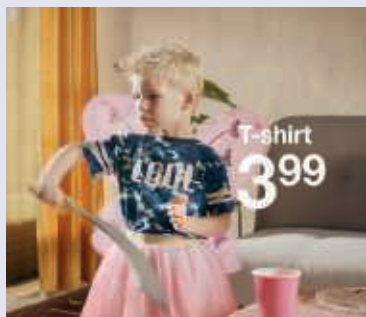
.....

● Gender

1 Niet in een hokje

Zeeman komt met bijzondere reclame

AMSTERDAM – Jongens in roze tutu's en met piratenzwwaard of meisjes achter een drumstel: de reclame voor de nieuwe kindercollectie van Zeeman is gender-neutraal. Caroline van Turenhout, manager bij Zeeman: "Kinderen denken niet in hokjes. Bij kleding maakt het niet uit voor wie het is bedoeld, maar gaat het erom wie

het leuk vindt om aan te trekken. Laat kinderen lekker zelf kiezen wat ze leuk vinden." Zeeman verandert overigens niets aan de kledinglabels en ook de jongens- en meisjesafdelingen blijven nog steeds bestaan.

Naar: Zeeman

A De reclame van Zeeman is **ROLBEVESTIGEND** / **ROLDOORBREKEND**, omdat:

B Wat zou een gevolg kunnen zijn van alleen maar genderneutrale reclame in de media?

2

ACTUEEL

Niet blij met Lentekriebel-lessen

Ouders van basisschoolleerlingen zijn boos vanwege de 'Lentekriebel-lessen' die scholen door het hele land geven tijdens de 'Week van de Lentekriebels'. De lessen zijn gemaakt door het Kenniscentrum voor Seksualiteit Rutgers en gaan over seksualiteit, genderdiversiteit en relaties. Volgens de ouders is het materiaal niet geschikt voor de basisschoolleeftijd. Sommige ouders denken dat de lessen geslachtsverandering promoten. Meer dan 6.000 ouders hebben een petitie tegen het lesmateriaal ondertekend. Het Kenniscentrum is geschokt door de reacties. Volgens hen worden er veel foutieve berichten en nepnieuws gedeeld. "We hebben net als scholen, de GGD en ouders maar één doel: een gezonde en veilige ontwikkeling van kinderen."

Naar: NRC, de Volkskrant

A Wat heeft dit bericht te maken met socialisatie?

B Volgens sommige boze ouders "promoten de Lentekriebel-lessen geslachtsverandering". Zij zien genderidentiteit dus als **NATURE** / **NURTURE**, want:

3 Klassengesprek

Voer met enkele klasgenoten een gesprek over een van de volgende stellingen.

TIP: lees voordat je begint bladzijde 16-17 van je lesboek. Daar staat beschreven hoe je een klassengesprek voert.

1. "Er moet geen verschil zijn tussen speelgoed voor jongens en speelgoed voor meisjes."
2. "Jongens horen stoer te zijn, meisjes zorgzaam."
3. "Als een vriend of vriendin uit de kast komt, is dat voor mij geen probleem."
4. "In Nederland kan iedereen uitkomen voor zijn seksuele geaardheid."
5. "Meisjes moeten in officiële wedstrijden ook tegen jongens kunnen sporten."
6. "Het is goed dat instanties genderneutraal communiceren."
7. "Docenten zijn strenger voor jongens dan voor meisjes."
8. "De aandacht voor transgenders is overdreven. Een X in het paspoort? Onzin!" (Lees ook bron 4 in je lesboek.)

2.3 Wat is normaal?

1. Lees de intro over Maaïke in je lesboek. Op welke manier heeft Maaïke geleerd hoe ze een burn-out kan voorkomen? Kijk voor je antwoord nog eens naar paragraaf 2.2.

2. Waarden en normen kunnen verschillen, maar dat is niet altijd zo. Bedenk twee normen die (bijna) altijd en overal voor iedereen gelden.

3. Lees bron 6 in je lesboek. Leg in je eigen woorden uit dat Roxanne werd gepest omdat ze niet voldeed aan de heersende gendernormen.

4. a. Leg uit dat groepsdruk vaak een rol speelt bij pesten.

- b. Is er onder volwassenen ook weleens sprake van groepsdruk, denk je? Motiveer je antwoord met een voorbeeld.

5. De normen en waarden van mijn opa of oma zijn soms anders dan die van mij, omdat:

6. Denk je dat jongeren in Afrika, China of Iran de puberteit net zo ervaren als jij in Nederland? Omschrijf twee dingen waarvan jij denkt dat ze hetzelfde zullen zijn en twee dingen die zullen verschillen.

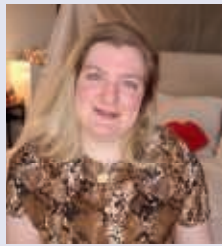
7. Lees het verhaal 'Ik zit eraan vast' op bladzijde 24-25 van je lesboek. Herschrijf (een deel van) het verhaal vanuit een ander figuur uit het verhaal. Gebruik ten minste 200 woorden. Kies uit **DE OUDERS / DE BUURTBEWONER / HET MEISJE OP TINDER**. Zorg ervoor dat goed duidelijk wordt uit het verhaal wat die persoon volgens jou denkt! Maak deze opdracht op een apart blad en lever dat in bij je docent.

8 Depressie

Meer begrip door vloggers

AMSTERDAM – Een YouTuber die vertelt over zijn angst- en paniekaanvallen of een studiegenoot die op Instagram schrijft over het herstellen van een depressie. Voor veel jongeren helpen dit soort posts om meer begrip te krijgen voor anderen die hiermee kampen. “Ik volg Vera Camilla, die op YouTube een video heeft geplaatst over hoe het leven is met een burn-out. Deze video hielp om me voor te stellen hoe dat voor iemand is”, vertelt een jongere. Iemand anders: “Je kunt makkelijk beginnen met: ‘Ken jij ... die laatst over haar burn-out vertelde? Ik heb vergelijkbare klachten en zou er graag over willen praten.’”

Naar: EenVandaag Opiniepanel

Kies twee van de volgende begrippen en leg uit hoe je deze begrippen herkent in het bericht hiernaast. **PUBERTEIT - SOCIALISATIE - ABNORMAAL - GROEPSNORMEN - GROEPSDRUK.**

1.
.....
.....
.....
.....
2.
.....
.....
.....
.....

9 Vroeger of nu?

Maak deze opdracht met een klasgenoot. Bespreek de situaties hieronder en geef telkens aan of de uitspraak gaat over een situatie van vroeger (50 jaar of langer geleden), over de tijd waar jij nu in leeft of allebei.

	vroeger	nu	allebei
1. Ouders geven hun kinderen zakgeld zodat ze leren met geld om te gaan.	☐	☐	☐
2. Jongeren luisteren naar andere muziek dan hun ouders.	☐	☐	☐
3. Er is een jongerentaal met eigen woorden.	☐	☐	☐
4. Als je sigaretten rookt, hoor je erbij.	☐	☐	☐
5. Jongeren zijn tolerant als het gaat om iemands seksuele identiteit.	☐	☐	☐

10

ACTUEEL

Geen 'Hanky Panky Shanghai' meer

Tientallen basisscholen hebben zich aangemeld voor een lespakket tegen het verjaardagsliedje 'Hanky Panky Shanghai'. Doel van het pakket is om discriminatie van mensen met een Aziatische achtergrond tegen te gaan. Met de zogenaamd 'Chinese' woorden op de melodie van 'Happy birthday' en het maken van spleetogen leren kinderen op jonge leeftijd racisme aan, vindt Stichting Asian Raisins, initiatiefnemer van het lespakket. “Het doet zich voor als een leuk verjaardagslied, maar het is ontstaan uit hardnekkige en racistische stereotypen”, zegt een woordvoerder van de stichting.

Naar: NOS, nu.nl

A Leg uit dat deze bron een voorbeeld is van veranderende normen in de samenleving.

.....
.....
.....
.....

B Socialisatie speelt een rol bij het ontstaan van stereotypen. Leg aan de hand van de bron uit dat socialisatie ook een rol speelt bij het tegengaan ervan.

.....
.....
.....
.....

● Pesten

1 De cijfers

EEN OP DE TIEN jongeren is wel eens online gepest, gestalkt of bedreigd. De populairste vorm van cyberpesten onder jongeren is **LASTER**. Het gaat dan om het plaatsen van kwetsende teksten, roddels of foto's. **MEISIES** hadden hier bijna twee keer zo vaak mee te maken als jongens. **BEDREIGING MET GEWELD** komt bij jongens en meisjes even vaak voor. **SEKSUEEL GETINTE INCIDENTEN** komen vier keer vaker voor bij meisjes. Bijna de helft van de jongeren die te maken krijgen met cyberpesten denkt er regelmatig aan terug, **SLAAPT ER SLECHT VAN** of is er erg **BOOS** over. Een op de drie gevallen van cyberpesten wordt **GEWELD** bij familie, vrienden of een leerkracht.

Bron: CBS

A Pesten is **WEL / GEEN** maatschappelijk probleem, want:

B Bedenk samen met een klasgenoot drie dingen die je kunt zeggen of doen als je merkt dat iemand gepest wordt.

2

ACTUEEL

Tien jaar cel voor pesters?

In Frankrijk zijn 4 kinderen aangehouden voor het pesten van de 13-jarige Lucas. Hij maakte vervolgens een einde aan zijn leven. Sinds vorig jaar kent Frankrijk een 'anti-pest-wet'. Door die wet kun je tot tien jaar cel krijgen voor pesten. Voor de moeder van Lucas is dat niet nodig. "Het zijn maar kinderen. Ik hoop dat ze het niet nog eens doen." Liever geeft ze alle jongeren een boodschap mee: "Stop met pesten. Denk na over de gevolgen. Een woord kan al pijn doen."

Naar: NOS

A Frankrijk kent een 'anti-pestwet'. Moeten we zo'n wet in Nederland ook invoeren? Licht toe.

B Wat is volgens jou de beste maatregel tegen pesten op school?

3 Wat vind jij?

"PESTEN GAF EEN KICK"

Karin (43): "Het begon met een grapje dat ik maakte waar de hele klas om moest lachen. Dat voelde zo goed, dat ik grappen blééf maken over Maaikel met zijn hazentanden en slungelige lijf. Pesten gaf me een kick. Ik leende geld van hem dat ik niet terugbetaalde. Ik negeerde hem als hij erom vroeg. En als hij in hetzelfde groepje fietste als ik, gaf ik hem een duw. Ik deed het nooit alleen, het pesten. Met zijn tweeën ben je sterker, het is veiliger, je weet dat je wint. Ik heb nooit sorry gezegd. Ik denk weleens: had iemand me maar aangekeken en gevraagd: 'Waar ben jij mee bezig?'"

A Wat vind jij: waar ligt de grens tussen 'het was maar een grapje' en pesten? Leg je antwoord uit met een voorbeeld.

B Welke waarden zijn belangrijk voor iemand die opkomt voor een persoon die gepest wordt? Noem er twee.

2.4 Bij welke groep hoor je?

1. Geef de definitie van het begrip 'identificatie'.

.....

2. Noem een overeenkomst en een verschil tussen imitatie (paragraaf 2.2) en identificatie.

Een overeenkomst:

Een verschil:

3. a. Je kunt je om verschillende redenen verbonden voelen met een groep. Welke reden past het beste bij het verhaal van Robin uit de intro in je lesboek?

.....

b. Geef een voorbeeld van groepsidentificatie uit je eigen leven.

.....

4. Veel jongeren willen graag bij een groep horen, maar willen tegelijk ook een beetje anders zijn dan de anderen. Leg dit uit met een voorbeeld.

.....

.....

.....

5. Waardoor ontstonden de eerste jongerenculturen? Noem drie redenen.

•

•

•

6. a. Beschrijf een positief gevolg van individualisering.

.....

b. Leg uit welk negatief gevolg van individualisering je herkent in bron 7 en bron 8.

.....

.....

7. Tijdens de Olympische Spelen is er vaak sprake van een sterk wij-gevoel. Noem nog een moment of gebeurtenis waarop er in Nederland een sterk wij-gevoel is.

.....

8. Door sociale media neemt de sociale cohesie in ons land **TOE / AF**, want:

.....

.....

“Behoud het paasvuur”

Bijna alle partijen die in Overijssel meedoen aan de verkiezingen voor Provinciale Staten zijn tegen een verbod op paasvuren. Alleen de Partij voor de Dieren vindt dat de ‘boakes’, zoals ze in Overijssel heten, verboden moeten worden.

In Overijssel worden elk jaar zo’n 230 paasvuren georganiseerd. Sinds vorig jaar moesten de vuren aan nieuwe regels voldoen vanwege de stikstofuitstoot. Sommige vuren kunnen daardoor niet doorgaan, bijvoorbeeld als ze te dicht bij een natuurgebied worden aangestoken. Dat zorgde voor veel ophef onder de inwoners. “Wat een flauwekul”, zegt Paul uit Gorsel. “Eén keer per jaar een beetje hout verbranden. Mensen moeten niet zo zeuren of anders lekker in het westen gaan wonen, waar geen paasvuren zijn.”

Naar: De Stentor

A Hoe dragen paasvuren bij aan de groepsidentificatie van mensen in Overijssel?

B Een verbod op paasvuren kan de sociale cohesie in Overijssel juist vergroten. Leg dit uit.

C Welke traditie is belangrijk voor een groep waar jij bij hoort?

D Ik zou het **WEL / NIET** erg vinden als deze traditie zou verdwijnen, want:

10 Wat wil je weten?

Norika en Yuko wonen in Japan. “Ik wil er ongewoon uitzien”, zegt Norika. “Op school moet je hard werken en doen we wat er van ons wordt verwacht. We dragen daar elke dag uniformen. Als we dit soort kostuums dragen, hebben we een gevoel van vrijheid.” Yuko: “Onze ouders weten niet dat we er zo bij lopen op onze vrije dag. We bewaren onze outfits in een kuisje op het station en kleden ons samen om. Het betekent verder niets dat we er zo bij lopen. Het enige wat we willen is even breken met ons dagelijks leven.”

Naar: Trouw

A Bedenk twee vragen die je deze jongeren zou willen stellen over hun cultuur en leefgewoonten.

B Welk begrip herken je in het verhaal van Norika en Yuko?

- Identificatie.
- Individualisering.
- Sociale cohesie.

C Bedenk een reden waarom hun ouders niet mogen weten dat ze zich zo kleden.

● De invloed van popmuziek

1 Invloed

Lees het tekstkader 'Schreeuw uit de samenleving'.

A Maak een top drie van jouw eigen favoriete nummers. Schrijf eerst de titel op en dan de artiest.

1.
2.
3.

B Kies een lied uit je antwoord bij A. Welke invloed heeft deze artiest of dit nummer op jou of op anderen?

.....

.....

C In het tekstkader 'Celstraf om songtekst' lees je dat de overheid in sommige landen bang is voor de invloed van popmuziek. Waar zou de invloed van Pussy Riot uit kunnen bestaan? Bedenk een concreet voorbeeld.

.....

.....

2 Rust

Lees het tekstkader 'Hardwell kiest voor rust'. Welk begrip uit deze paragraaf herken je in zijn verhaal?

ROLPATRONEN / SOCIALE CONTROLE / GENERATIECONFLICT.

Uitleg:

3 Voorbeeldfunctie

Lees het tekstkader 'Drank en drugs'. *"Popsterren en rappers zijn voorbeelden voor jongeren, of ze nu willen of niet."* Ik ben het hiermee **EENS / ONEENS**, omdat:

.....

.....

4

ACTUEEL

Karsu verbindt met emotioneel lied

De Turks-Nederlandse zangeres Karsu zong een emotioneel lied tijdens de nationale actie-uitzending voor Giro555. Dat deed ze ter ere van de slachtoffers van de aardbevingsramp in Turkije en Syrië. Het lied sloot ze af met een schreeuw die niemand onberoerd liet. "De schreeuw van Karsu in het live-programma zal vast veel Nederlanders een zetje hebben gegeven om geld te storten", aldus een journalist. Bij de aardbeving in Turkije en Syrië kwamen tienduizenden mensen om het leven. Karsu verloor zelf ook veel familieleden bij de ramp.

Naar: BNNVARA

Hoe kan muziek, zoals het lied van Karsu, mensen helpen in moeilijke tijden? Bekijk het optreden via de QR-code.

.....

.....

.....

.....

● Samenvatting

Maak de samenvatting door de ontbrekende woorden op te zoeken en in te vullen.

Paragraaf 2.1

Je karakter bestaat uit een combinatie van eigenschappen, zoals muzikaal talent, en eigenschappen, zoals je muzieksmaak.

Het aanleren van, en van de groep waartoe je behoort, noem je socialisatie.

Als een groep mensen dezelfde waarden, normen en gewoonten heeft, noemen we dit een

Socialisatie vindt plaats op allerlei plekken, namelijk:

-
-
-
-
-
-

Paragraaf 2.2

Iets leren doe je op vier manieren, namelijk door:

- informatie en aanwijzingen;
- van anderen;
- de dingen die je in je leven meemaakt, ofwel je
- zelf te experimenteren.

..... controle speelt een belangrijke rol bij het aanleren van de gewoonten van de groep. Hierbij maken we gebruik van sancties, dat zijn

Als je aangeleerde gedrag vanzelfsprekend is geworden, noemen we dat Gedrag dat we van elkaar in bepaalde situaties verwachten, noemen we Gendernormen gaan over de normen die horen bij het man-zijn of vrouw-zijn.

In het socialisatieproces ontwikkel je uiteindelijk je

Paragraaf 2.3

De periode tussen je kindertijd en volwassenheid noem je de Niet iedereen heeft dezelfde waarden en normen. Als je bent, accepteer je de verschillen. Je noemt gedrag als iemand geen rekening houdt met anderen.

Als je ergens bij wilt horen, moet je je vaak gedragen naar de groepsnormen. Soms is er sprake van, het gevoel dat je je moet aanpassen aan de gewoontes van de groep. Soms sluit een groep met opzet iemand uit. Dan is er vaak sprake van Als dit gebeurt via internet en sociale media noemen we dat

Een meningsverschil dat veroorzaakt wordt door een verschil in leeftijd, noem je een

Paragraaf 2.4

Omgaan met anderen heeft veel met identificatie te maken. Met identificatie bedoelen we dat je

Je kunt je ook identificeren met een hele groep. Een groepsgevoel kan om verschillende redenen ontstaan, bijvoorbeeld:

-
-
-
-

Jongerenculturen kennen we vanaf de jaren zestig. De steeg en jongeren kregen meer vrije tijd.

Persoonlijke vrijheid en ontwikkeling werden belangrijker. We noemen dat

In elke groep waarin mensen zich sterk met elkaar verbonden voelen is er sprake van een wij-gevoel. We noemen dit

● Begrippenlijst

Zoek in de lestekst de juiste betekenis en maak je eigen begrippenlijst. Maak eventueel gebruik van de index in je lesboek, vanaf bladzijde 154.

Je spreekt van een **cultuur** wanneer

Socialisatie is het

Nature-aanhangers denken

Nurture-aanhangers denken

Er is sprake van **sociale controle** als

Sancties zijn

Bij **internalisatie**

Je **identiteit**

Rolpatronen

Gendernormen zijn

Genderneutraal betekent dat

De **puberteit** is

Asociaal gedrag is

Groepsdruk is

Een **generatieconflict** is

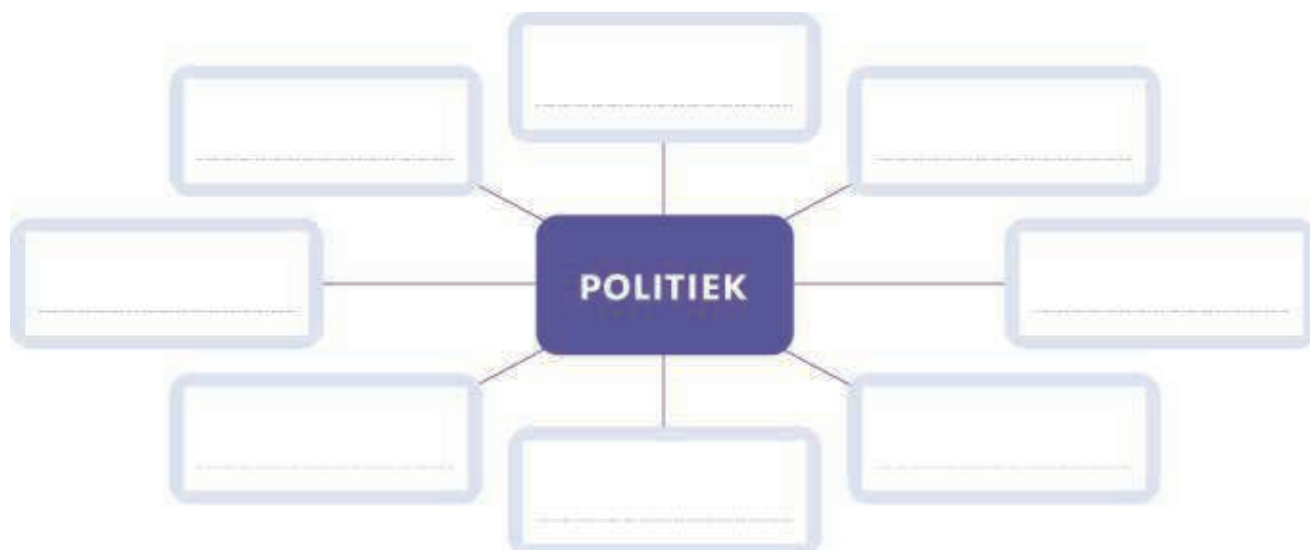
Identificatie betekent

Groepsidentificatie betekent

Een **jongerencultuur**

Met **welvaart** bedoelen we

3.1 Wat is politiek?

1. Vul met een andere leerling het woordweb hierboven in met woorden die volgens jullie met politiek te maken hebben.
2. Waarom zou iemand graag politicus willen worden? Bedenk twee redenen.

3. Sommige dingen in de samenleving zijn voor zoveel mensen belangrijk dat ze door de overheid geregeld moeten worden. Kruis hieronder de zaken aan die volgens jou van algemeen belang zijn.

1. Het opsporen van een groep inbrekers.	☐	4. Zorgen voor een goed internetsignaal overal in Nederland.	☐
2. Het bezorgen van folders.	☐	5. Het ontwikkelen van een nieuw medicijn tegen hooikoorts.	☐
3. Het maken van televisieprogramma's.	☐	6. Het oprichten van een school voor moeilijk lerende kinderen.	☐

4. a. Bekijk bron 1. Wat is volgens jou momenteel het grootste maatschappelijke probleem in Nederland?

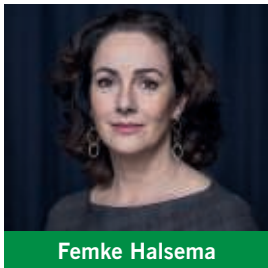
b. Bedenk één ding wat de politiek kan doen om dit probleem te verkleinen.

5. a. Lees de intro van deze paragraaf. Bedenk een reden waarom er geen referendum gehouden is over deze wet.

b. Noem een voordeel en een nadeel van een referendum.

6. Lees bron 2. Sommigen noemen het besluit van de minister om met gaswinning in Groningen te stoppen opmerkelijk en niet in het algemeen belang. Leg uit waarom zij dat vinden.

7 Wat hebben zij met politiek te maken?

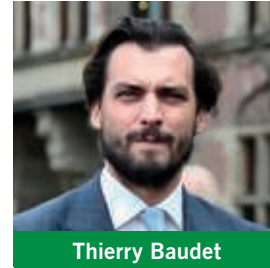
Femke Halsema

Tim Hofman

Koning Willem-Alexander

Thierry Baudet

Je ziet hier **EEN TWEEDE KAMERLID - EEN BURGEMEESTER - EEN JOURNALIST - IEMAND VAN DE REGERING**

wie?	welke functie?	hij / zij heeft te maken met de politiek, omdat ...
Femke Halsema is:		
Tim Hofman is:		
Willem-Alexander is:		
Thierry Baudet is:		

8

ACTUEEL

“Politici beter laten luisteren”

De SP wil een correctief referendum invoeren. Hiermee kunnen kiezers landelijke wetten of besluiten van gemeenten en provincies tegenhouden. Volgens SP-Kamerlid Renske Leijten is een referendum een manier om politici beter te laten luisteren. “Te veel mensen voelen zich in de steek gelaten door de politiek.” Tegenstanders zeggen dat kiezers onvoldoende kennis hebben van wetgeving om dit soort keuzes te maken. Leijten gelooft juist dat mensen door een referendum met elkaar in discussie gaan en met argumenten komen. Zij heeft er vertrouwen in dat de kiezers zich vooraf goed informeren.

Naar: AD, NOS

A Welke reden geeft de SP voor de invoering van een correctief referendum?

B Hoort een referendum bij een indirecte democratie? Leg je antwoord uit.

C Geef je mening. Wat vind jij van het voorstel van de SP? Licht je antwoord toe.

● Waaraan besteden we het belastinggeld?

1 Wat vind jij: extra geld of bezuinigen?

A Hieronder staan twaalf zaken waar politici geld aan uitgeven. Stel dat aan jou wordt gevraagd: “Waaraan wil je extra geld geven en waarop ga je bezuinigen?” Wat doe je dan? Vul onderstaande rijtjes in. **LET OP!** Je kunt je geld maar één keer uitgeven. Denk dus goed na over wat je ermee doet!

A BETERE SCHOLEN	G BESCHERMING VAN DE NATUUR
B HULP AAN ARME LANDEN	H MEER AUTOWEGEN
C MEER POLITIEAGENTEN IN DE WIJK	I BETERE ZIEKENHUIZEN
D HOGERE UITKERINGEN	J UITBREIDING OPENBAAR VERVOER
E IN ELK DORP MEER SPORTCLUBS	K HET LEGER
F LAGERE TOEGANGSPRIJZEN MUSEA	L BESTRIJDING TERRORISME

Ik ga bezuinigen op:

1. 100 miljoen minder
2. 500 miljoen minder
3. 1 miljard minder

Ik geef extra geld aan:

1. 100 miljoen meer
2. 500 miljoen meer
3. 1 miljard meer

B Leg voor één bezuiniging je keuze uit.

Ik bezuinig op, omdat:

.....

.....

.....

C Welke groep in de samenleving zal het **niet eens** zijn met deze bezuiniging? Leg uit waarom.

.....

.....

.....

D Leg voor één onderwerp uit waarom je daar extra geld aan wilt geven.

Ik geef extra geld aan, omdat:

.....

.....

.....

E Welke groep in de samenleving zal **heel blij** zijn met het extra geld? Leg uit waarom.

.....

.....

.....

.....

3.2 Welke partij past bij jou?

1. Streep het foute antwoord door.

ACTIEF / PASSIEF kiesrecht betekent het recht om je verkiesbaar te stellen.

ACTIEF / PASSIEF kiesrecht betekent dat je het recht hebt om te mogen stemmen.

2. a. Lees bron 4. Als je gekozen wordt voor het Nationaal Jeugddebat, lijkt dat op **ACTIEF / PASSIEF** kiesrecht, omdat:

.....

- b. Stel dat jij gekozen wordt voor het Nationaal Jeugddebat. Waarover zou jij willen praten? Noem twee onderwerpen en leg uit waarom je deze hebt gekozen.

.....

.....

.....

3. a. Een lijsttrekker is de belangrijkste man of vrouw van een politieke partij in verkiezingstijd. Leg in je eigen woorden uit wat de taak is van deze persoon.

.....

.....

- b. Soms doen lijsttrekkers in verkiezingstijd beloftes die ze niet nakomen als ze later met hun partij in de regering zitten. Geef hiervoor een reden.

.....

.....

4. Bekijk bron 3. **LINKSE / RECHTSE** partijen willen een actieve overheid, omdat:

.....

5. Welke uitspraak uit de intro in je lesboek hoort bij rechts? Het standpunt van **LINDA / THOMAS / CAMERON**, omdat:

.....

6. a. Wat is de definitie van een compromis?

.....

- b. Bedenk een voorbeeld van een compromis dat je sluit met:

1. je ouders:

2. vrienden:

3. een docent:

- c. "Met een middenpartij kun je het beste samenwerken." Verklaar deze uitspraak en gebruik het begrip 'compromis' in je antwoord.

.....

.....

7 Selfie in het stemhokje

STEMFIE NIET VERBODEN

DEN HAAG – De stemfie, het zelfportretje vanuit het stemhokje, wordt niet verboden. Dat heeft de rechter in Den Haag bepaald. Een kiezer mag gewoon een foto van zichzelf maken in het stemhokje. De Kiesraad was bang dat een stemfie tot ongewenste situaties zou leiden. Bijvoorbeeld wanneer iemand zijn stem voor geld heeft verkocht en daar bewijs van moet laten zien.

Naar: NH Nieuws

- A** Onderstreep de zin in het artikel waaruit blijkt dat een stemfie een bedreiging zou kunnen zijn voor de vrije en geheime verkiezingen.

Uitleg:

- B** Bedenk een positief gevolg van een stemfie.

8 Hoe links of rechts ben jij?

Vul bij elke uitspraak in of je het ermee eens of oneens bent. Na afloop kun je rechts op de bladzijde zien hoeveel punten je per uitspraak krijgt. Tel alle punten bij elkaar op. Uit de puntenverdeling onderaan blijkt of je links of rechts bent.

	eens	oneens	punten	
1. Uitkeringen kunnen best wat lager.	☐	☐	☐	Punten: 1: eens 3; oneens 1 2: eens 1; oneens 3 3: eens 1; oneens 3 4: eens 1; oneens 3 5: eens 3; oneens 1 6: eens 3; oneens 1
2. Brommers moeten duurder worden, want ze zijn slecht voor het milieu.	☐	☐	☐	
3. Nederland moet meer geld aan arme landen geven.	☐	☐	☐	
4. Het is niet goed als de één heel veel verdient en de ander heel weinig.	☐	☐	☐	
5. Er moeten hogere straffen komen, ook bij kleine misdrijven.	☐	☐	☐	
6. De overheid moet zich alleen met veiligheid bemoeien, de rest is eigen verantwoordelijkheid.	☐	☐	☐	7: eens 1; oneens 3 8: eens 3; oneens 1 9: eens 3; oneens 1 10: eens 3; oneens 1 11: eens 1; oneens 3 12: eens 1; oneens 3
7. De figuur Zwarte Piet is stereotyperend en racistisch en moet veranderen.	☐	☐	☐	
8. Als iemand zich (te) vaak ziek meldt, mag hij worden ontslagen.	☐	☐	☐	
9. RTL mag uitzenden wat hij wil; daar moet de minister zich niet mee bemoeien.	☐	☐	☐	
10. Huurtoeslag afschaffen: als de huur te hoog is, moet je maar verhuizen.	☐	☐	☐	
11. Rijke mensen met kinderen krijgen geen kinderbijslag meer.	☐	☐	☐	13: eens 1; oneens 3 14: eens 3; oneens 1
12. Meer geld voor ouderenzorg, zodat oudere mensen het beter krijgen.	☐	☐	☐	
13. In het kader van veiligheid en dierenwelzijn moet vuurwerk afsteken door burgers verboden worden.	☐	☐	☐	
14. Geen buitenlanders toelaten, Nederland is al vol genoeg.	☐	☐	☐	

Puntenverdeling:

14-20 punten: Je bent links. Je vindt het belangrijk dat de overheid opkomt voor de kwetsbare mensen in de samenleving, tradities mogen veranderen of vernieuwd worden. GroenLinks, de SP en de PvdD zijn voorbeelden van linkse partijen. De PVV vindt ook veel van dit soort zaken belangrijk.

21-28 punten: Je zit links van het midden. Je wilt dat mensen en bedrijven vrij zijn, maar dit mag niet ten koste gaan van de kwetsbare mensen. Soms moeten tradities veranderen, maar dat moeten mensen zelf bepalen. PvdA, D66 of DENK zijn voorbeelden van partijen links van het midden en ook de ChristenUnie vind je hier.

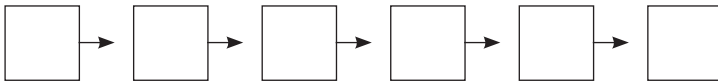
29-36 punten: Je zit rechts van het midden. Je vindt dat mensen vooral vrij moeten kunnen zijn. Of tradities moeten veranderen, dat moeten de mensen zelf bepalen. De VVD en het CDA zijn partijen die hier passen.

37-42 punten: Je bent rechts. De overheid moet niet te veel regels opleggen, zeker niet aan bedrijven, en tradities zijn erg belangrijk en moeten in stand gehouden worden. Als je christelijk bent, is de SGP jouw partij; anders JA21 of Forum voor Democratie. De PVV vindt ook een aantal van dit soort zaken belangrijk.

9 De juiste volgorde

Hieronder zie je hoe een nieuwe regering tot stand komt. Maar de verschillende stappen staan in de verkeerde volgorde. Zet de stappen in de juiste volgorde.

1. Op de avond van de verkiezingen wordt de verkiezingsuitslag bekendgemaakt.
2. Lijsttrekkers presenteren de belangrijkste standpunten van hun politieke partij.
3. Nederlanders van 18 jaar en ouder gaan naar de stembus.
4. De grootste partijen onderhandelen over welke partijen in de regering komen.
5. In de media discussiëren de lijsttrekkers van de politieke partijen.
6. De nieuwe ministers gaan samen met de koning op de foto.

10 Verkiezingsuitslag

	2021	2017	2012
VVD	34	33	41
D66	24	19	12
PVV	17	20	15
CDA	15	19	13
SP	9	14	15
PvdA	9	9	38
GroenLinks	8	14	4
Forum voor Democratie	8	2	-
Partij voor de Dieren	6	5	2
ChristenUnie	5	5	5
Volt	3	-	-
JA21	3	-	-
SGP	3	3	3
DENK	3	3	-
50PLUS	1	4	2
BBB	1	-	-
Bij1	1	-	-
TOTAAL	150	150	150

WAT ZIJN ZETELS?

Hoe groot een politieke partij is, kun je zien aan het aantal zetels dat een partij heeft. Zo heeft een kleine partij bijvoorbeeld maar 3 zetels en een grote partij wel 34. Alle kandidaten tot en met nummer 33 op de kieslijst van die partij worden dan politicus in de Tweede Kamer. Hoe meer er op jouw partij gestemd is, hoe meer zetels je krijgt.

Bekijk de tabel met de verkiezingsuitslagen hiernaast.

A Welke partij werd na de verkiezingen van maart 2021 de grootste partij?

B Vergelijk de uitslag van 2021 met die van 2017. Welke partijen hebben veel zetels gewonnen?

C De partij die het meest verloor, was:

D In de Tweede Kamer zitten 150 volksvertegenwoordigers die stemmen over de plannen van de regering. Welke politieke partijen vormen samen de regering?

E Zij hebben samen vertegenwoordigers in de Tweede Kamer.
Dit is **WEL EEN / GEEN** meerderheid.

F Bekijk bladzijde 42-43 van je lesboek.
De regering die wij nu hebben is vooral **LINKS / MIDDEN / RECHTS**. Leg je antwoord uit.

BBB overal de grootste

De BoerBurgerBeweging (BBB) is bij de Provinciale Statenverkiezingen in alle provincies de grootste partij geworden. Het is de eerste keer dat de partij meedeelt aan deze verkiezingen. De winst van de BBB is een grote klap voor de regeringspartijen. De BBB wil op veel punten een ander beleid. De Provinciale Staten bepalen wie er in de Eerste Kamer zitten. De regeringspartijen lijken daar naar 22 zetels te gaan, terwijl er voor een meerderheid 38 nodig zijn. De Eerste Kamer stemt net als de Tweede Kamer over alle wetten.

Naar: NOS

A Waarom is de verkiezingswinst van de BBB bijzonder?

.....

.....

B Waarom kan de grote winst voor de BBB in de provincies een probleem vormen voor de landelijke regering?

.....

.....

.....

.....

12 Welke partij vindt dit?

Bekijk op bladzijde 42 en 43 van je lesboek de standpunten van de partijen en omcirkel hieronder telkens het goede antwoord. De letters achter de goede antwoorden vormen een spreuk.

1. De partij van Thierry Baudet.	SGP (i)	FvD (k)	PVV (a)
2. De partij die opkomt voor dieren.	VVD (m)	D66 (l)	PvdD (i)
3. De grootste christelijke partij van Nederland.	CDA (e)	ChristenUnie (k)	SGP (p)
4. Lilian Marijnissen is de leider van deze partij.	D66 (b)	PvdA (a)	SP (z)
5. Vindt de islam een gevaar voor onze samenleving.	PvdA (f)	PVV (e)	CDA (g)
6. Wil meer democratie in Nederland.	D66 (n)	GroenLinks (s)	PvdA (c)
7. Deze partij ziet het gezin als de basis van de samenleving.	VVD (x)	PvdA (z)	CDA (i)
8. Wil Nederland besturen volgens de Bijbel.	VVD (i)	SGP (s)	SP (l)
9. Hoe rijker, hoe meer belasting.	GroenLinks (l)	VVD (s)	CDA (w)
10. De partij van Mark Rutte.	VVD (e)	CDA (t)	D66 (v)
11. Geen abortus omdat de Bijbel dat verbiedt.	CDA (z)	ChristenUnie (u)	SP (a)
12. Wil dat de natuur beter wordt beschermd.	VVD (ij)	GroenLinks (k)	SGP (m)
13. Zet zich vooral in voor mensen met een migratie-achtergrond.	DENK (!)	VVD (n)	PVV (?)

De spreuk is:

13 Op wie ga jij stemmen?

Kijk nog eens naar de titel van deze paragraaf. Welke partij heeft jouw voorkeur? Geef een korte uitleg.

.....

.....

.....

3.3 Stromingen in de politiek

1. Welke drie grote politieke stromingen zijn er in Nederland?

- - -

2. Liberalen streven naar economische vrijheid en persoonlijke vrijheid. Geef van beide een voorbeeld.

Economische vrijheid:

.....

Persoonlijke vrijheid:

.....

3. Lees de intro in je lesboek. Leg met behulp van het citaat van Jesse Klaver uit dat GroenLinks een sociaal-democratische partij is.

.....

.....

4. a. Wat gebeurt er volgens de sociaal-democraten met de samenleving als het verschil tussen arme en rijke mensen te groot is?

.....

b. Waarom vinden sociaal-democraten je antwoord bij vraag a. niet goed voor de samenleving?

.....

5. a. Waarom is het CDA een middenpartij, als je kijkt naar de rol van de overheid?

.....

b. De waarde naastenliefde is voor christen-democraten belangrijk. Bedenk een norm die hierbij past en noem daarbij een andere dan de norm die in de lestekst staat.

.....

6. Leg uit dat de ChristenUnie en GroenLinks op milieugebied dicht bij elkaar staan.

.....

.....

7. De PVV en de VVD hebben **CHRISTELIJKE / LIBERALE** standpunten, daarom hebben ze beide het woord

..... in hun naam.

8. Lees bron 6. Leg voor elke politieke stroming kort uit hoe deze denkt over de Wet voltooid leven.

.....

.....

.....

.....

9 Wat hoort bij elkaar?

CDA
PvdA
naastenliefde
SGP
politieke midden

actieve overheid
ChristenUnie
gelijkwaardigheid
passieve overheid
VVD

zorgen voor elkaar
rechts
GroenLinks
zelf beslissen over je leven

vrijheid
D66
links
SP

Sociaal-democratie

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

Christen-democratie

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

Liberalisme

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

10

ACTUEEL

“Geen punt, maar een komma”

Premier Rutte heeft namens de Nederlandse staat excuses aangeboden voor het slavernijverleden. In een toespraak zei hij dat de Nederlandse overheid eeuwenlang slavernij mogelijk maakte, stimuleerde, in stand hield en ervan profiteerde. “Eeuwenlang zijn in naam van de Nederlandse staat mensen uitgebuit en mishandeld. Nederlandse regeringen hebben onvoldoende gezien en erkend dat het slavernijverleden negatieve gevolgen heeft. Daarvoor bied ik namens de Nederlandse regering excuses aan.” De excuses zijn bedoeld voor een brede groep. “Aan alle wereldwijd tot slaaf gemaakten. Aan al hun nazaten tot in het hier en nu”, aldus Rutte. “We doen dit om samen de weg vooruit te vinden. We delen niet alleen het verleden, maar ook de toekomst. Dus zetten we vandaag een komma, geen punt.”

Naar: NOS

A Leg uit dat deze excuses maken past bij de sociaal-democratie.

.....

.....

.....

B Leg uit dat deze excuses maken past bij de christen-democratie.

.....

.....

.....

C Leg uit dat deze excuses maken past bij het liberalisme.

.....

.....

.....

D Wat bedoelt Rutte volgens jou met: “Dus zetten we vandaag een komma, geen punt”?

.....

.....

.....

.....

.....

11 Welke stroming?

Geef per uitspraak met de letters L, S en C aan of deze hoort bij de liberale **L**, de sociaal-democratische **S** of bij de christen-democratische **C** stroming. Gebruik eventueel bron 5 in je lesboek.

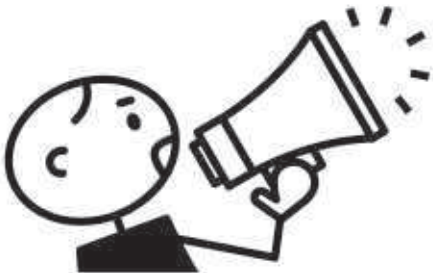
1. Drugsverslaafden zijn medemensen in nood: het is onze plicht hen uit naastenliefde te helpen.
2. De belasting moet niet te veel omhoog, anders gaan bedrijven naar het buitenland.
3. Mensen die weinig geld verdienen, moeten minder last hebben van bezuinigingen.
4. Bedrijven hebben te veel last van allerlei regels en voorschriften.
5. Euthanasie en abortus mogen nooit worden toegestaan.
6. Het is niet erg als de een veel geld verdient en de ander veel minder.
7. We moeten meer geld uitgeven aan ontwikkelingshulp.

Stroming

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

12 Ik ben voor of tegen, want ...

Lees in je lesboek zorgvuldig de tekst over de politieke stromingen. Neem de stroming waar je het mee eens bent, of juist tegen. Schrijf in de tekstballon in een paar zinnen waarom je voor of tegen deze stroming bent.

13 Klassengesprek

Wat moet je doen?

- A** Vorm een groepje met vier klasgenoten.
- B** Kies allemaal een stelling uit het rijtje hieronder.
- C** Verzin bij jouw stelling twee argumenten vóór.
- D** Deel je argumenten in je groepje. Als een van jullie iets zegt zonder goed argument, mag iemand in de groep "Stop!" roepen en "Waarom?" vragen. De waarom-vraag dwingt je om met goede argumenten te komen.

TIP! Lees voordat je begint bladzijde 16-17 van je lesboek. Daar staat beschreven hoe je een goed klassengesprek voert.

1. *"Vrijheid is belangrijker dan gelijkheid."*
2. *"Ontwikkelingshulp moeten we afschaffen."*
3. *"Alle lidstaten van de EU moeten abortus volledig legaliseren."*
4. *"Wie ongezond leeft, moet meer zorgpremie betalen."*
5. *"Het moet verboden worden om mensen te beledigen."*

3.4 De regering regeert

1. Welke zin is juist? Kruis deze aan.

☐ De regering bestaat uit de koning en het kabinet.	☐ Ministers worden gekozen door het Nederlandse volk.
☐ Staatssecretarissen zitten ook in de regering.	☐ De koning zit wel in de regering, maar niet in het kabinet.
☐ Alle ministers samen noemen we het kabinet.	☐ De premier wordt gekozen door het Nederlandse volk.

2. a. Wie heeft de meeste macht? De **KONING / MINISTER-PRESIDENT / MINISTERS / STAATSSECRETARISSEN**, want:

.....

b. Wie heeft de minste macht? De **KONING / MINISTER-PRESIDENT / MINISTERS / STAATSSECRETARISSEN**, want:

.....

3. In deze twee zinnen staat een fout. Onderstreep deze en verbeter de fout.

a. De minister-president, ook wel staatshoofd genoemd, is de leider van het kabinet.

.....

b. Het dagelijks bestuur van ons land wordt gevormd door de koning en de ministers.

.....

4. Stel, er worden plannen ontdekt voor een terroristische aanslag. Noem twee ministers die dan moeten samenwerken. Gebruik hiervoor bladzijde 45 van dit werkboek. Leg je antwoord uit.

.....

.....

5. a. Stel dat D66, GroenLinks en de SP na de verkiezingen van 19 maart 2025 samen de regering vormen. Welke partijen leveren dan de ministers?

.....

b. Maak de zin af. Ministers worden bij hun werk ondersteund door staatssecretarissen en

6. Wat staat er in een regeerakkoord? Leg je antwoord uit met een ander voorbeeld dan in je lesboek.

.....

.....

7. Noem een overeenkomst en een verschil tussen de troonrede en de miljoenennota.

Overeenkomst:

.....

Vershil:

.....

8. Lees bron 7. Welke taak van de koning uit je lesboek herken je in de woorden van koning Willem-Alexander?

.....

9 Wat hoort hier te staan?

REGEERAKKOORD KLAAR

DEN HAAG – Een paar maanden na de (1) heeft Nederland een nieuwe regering. De regeringspartijen presenteren dinsdag hun (2). Dan worden ook de namen van de nieuwe ministers en (3) bekend. De leider van de grootste politieke partij zal de (4) worden.

Het heeft lang geduurd voordat de partijen het eens werden. De partijen zijn erg verschillend. Er moesten daarom heel wat (5) worden gesloten.

Naar: NOS

In dit krantenartikel zijn een aantal woorden weggelaten. Zet de cijfers bij het juiste woord.

- ☐ minister-president
- ☐ staatssecretarissen
- ☐ verkiezingen
- ☐ regeerakkoord
- ☐ compromissen

10 Kroonprinses Amalia

Op 7 december 2003 werd ze geboren: Catharina-Amalia Beatrix Carmen Victoria, of zoals we haar in de volksmond noemen: prinses Amalia. Als oudste van de drie dochters van koning Willem-Alexander en koningin Máxima staat Amalia's leven in het teken van het koningschap. Daarover zegt ze in het boek *Amalia* van Claudia de Breij: "Ik ben in dienst van mijn land. Ik geef mijn leven aan Nederland. Als ik de wereld een heel klein stukje beter heb gemaakt, dan ben ik blij." Ze zegt dat ze zich op haar 14e heeft verzoend met het feit dat ze koningin wordt. De komende jaren gaat ze nog niet veel officiële taken vervullen: "Ik wil me wel inzetten, maar vooral aandacht hebben voor mijn studie."

A Amalia zegt: "Ik ben in dienst van mijn land." Op welke manier gaat ze dat doen? Schrijf hieronder de vijf taken van ons staatshoofd.

1.
2.
3.
4.
5.

B Bedenk een voordeel en een nadeel van ons koningshuis.

.....

.....

.....

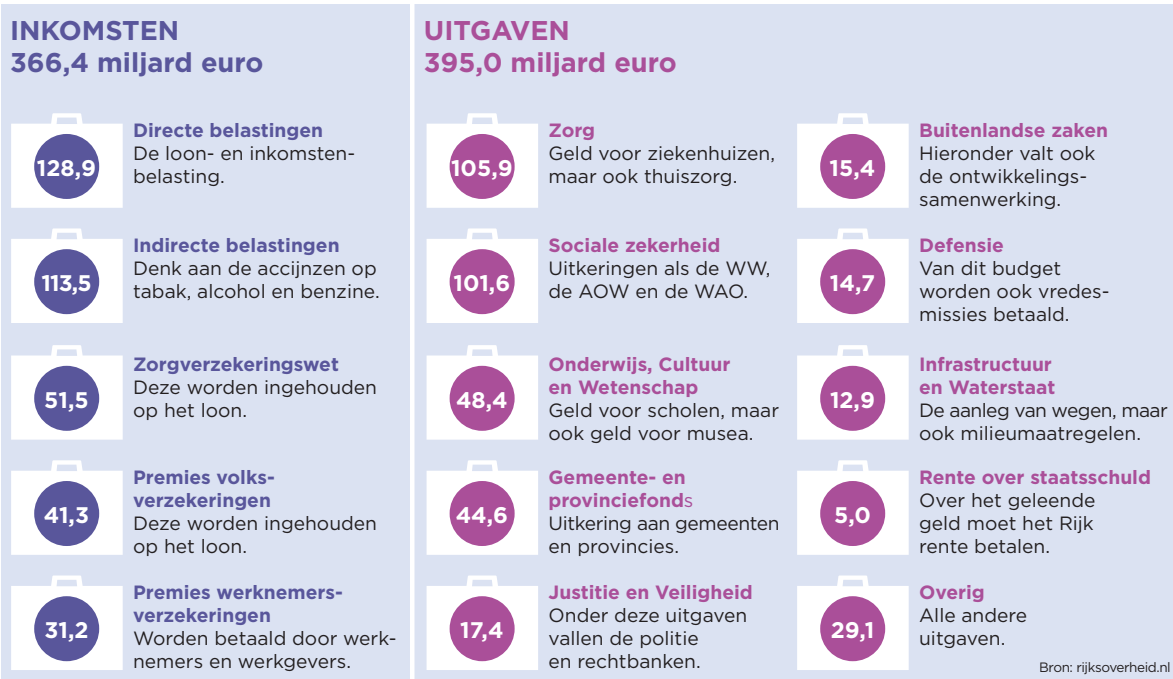
C Het is eigenlijk ondemocratisch dat we een koning(in) als staatshoofd hebben, omdat:

.....

.....

D Ga in gesprek met een klasgenoot over de vraag: moet Nederland een monarchie blijven of wil je liever in een republiek wonen met een gekozen president als staatshoofd? Leg aan elkaar uit hoe je aan je antwoord komt.

11 Miljoenennota 2023

- A** De totale inkomsten in 2023 zijn: De totale uitgaven in 2023 zijn:
Conclusie: de Nederlandse regering geeft in 2023 **MEER / MINDER GELD** uit dan ze binnenkrijgt.
Nederland heeft dus een **BEGROTINGSOVERSCHOT / BEGROTINGSTEKORT**.
- B** Kijk naar de inkomsten. Welke belasting(en) betaal jij ook?
-
- C** Kijk in je lesboek nog eens naar paragraaf 3.1. Welke twee dingen kan de overheid doen als zij te weinig geld heeft?

12

ACTUEEL

Chipmachines niet naar China

Het kabinet verbiedt de verkoop van ingewikkelde Nederlandse chipmachines aan China. “Deze nieuwe regels zijn nodig voor de internationale veiligheid”, zegt minister Liesje Schreinemacher voor Buitenlandse Handel. Het verbod geldt voor ASML in Veldhoven. Dit is het enige bedrijf ter wereld dat zulke hightech machines bouwt. Nederland heeft hierdoor volgens de minister een unieke positie in de chiptechnologie. “Het kabinet wil voorkomen dat landen chipmachines gebruiken voor bijvoorbeeld massavernietigingswapens”, zegt de minister. China is een belangrijk verkoopgebied voor ASML. Het bedrijf behaalt daar 15 procent van zijn omzet. In 2022 was de omzet in China 3,18 miljard euro.

Naar: nu.nl

- [illegible]

13 Wie doet wat in Den Haag?

Hieronder zie je de foto's van 12 ministers, met een korte omschrijving.
Ze hebben allemaal hun eigen vakgebied. Zet onder elke foto het nummer van de minister.

1. Minister van Algemene Zaken.
2. Minister van Buitenlandse Zaken.
3. Minister van Defensie.
4. Minister voor Klimaat en Energie.
5. Minister van Financiën.
6. Minister voor Armoedebeleid.
7. Minister van Infrastructuur en Waterstaat.
8. Minister van Justitie en Veiligheid.
9. Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.
10. Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
11. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
12. Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Kaja Ollongren,
zorgt voor het leger.

Minister

Mark Rutte,
de minister-president.

Minister

Carola Schouten,
helpt arme mensen.

Minister

Ernst Kuipers,
gaat over de gezondheidszorg.

Minister

Wopke Hoekstra,
bezoekt vaak andere landen.

Minister

Rob Jetten,
pakt de klimaatcrisis aan.

Minister

Robbert Dijkgraaf,
bezoekt vaak scholen.

Minister

Hugo de Jonge,
gaat over het woonprobleem.

Minister

Dilan Yesilgöz,
zorgt voor veiligheid in Nederland.

Minister

Sigrid Kaag,
let op de begroting.

Minister

Mark Harbers,
gaat over de wegen.

Minister

Karien van Gennip,
zorgt voor uitkeringen.

Minister

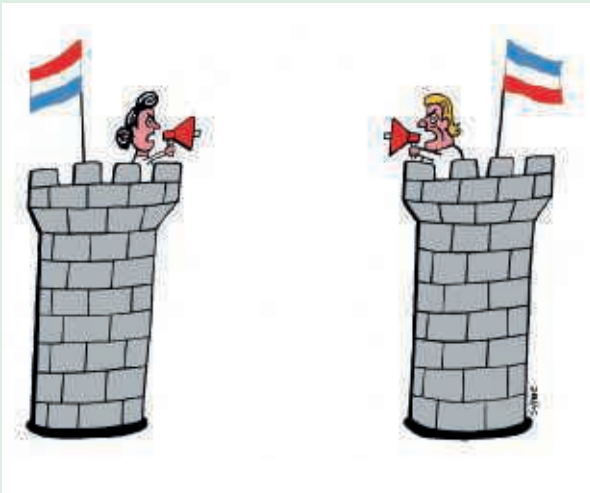
● Cartoons

Cartoons zijn vaak tekeningen die commentaar geven op een actueel nieuwsbericht. Je vindt ze in kranten, maar ook weleens in schoolboeken en eindexamens. Soms is de tekening gewoon leuk, maar soms snap je de grap niet meteen. Bijvoorbeeld omdat je het nieuws niet kent waar de tekening over gaat. Hoe je cartoons beter kunt begrijpen, lees je op deze bladzijde.

1 Cartoon beter bekijken

Een handig hulpmiddel om cartoons te leren begrijpen, is het volgende rijtje:

- Ik zie op de tekening ... Schrijf op wat je op de cartoon ziet: voorwerpen, symbolen, tekst of een (actuele) situatie.
- De tekenaar wil zeggen dat ... Wat is de mening van de tekenaar?
- Ik vind ... Wat vind je zelf van deze kwestie? En waarom?

A Ik zie op de tekening:

B De tekenaar wil zeggen dat:

C Ik vind:

2 Wat zie je?

A Ik zie op de tekening:

B De tekenaar wil zeggen dat:

C Ik vind:

3 Zoek of teken een cartoon

Deze opdracht kun je op twee manieren maken. Overleg met je docent of je opdracht 1 of 2 moet maken.

1. Zoek in de krant of op internet een cartoon die je goed vindt. Plak de cartoon hieronder en beantwoord de drie vragen. **LET OP!** De cartoon moet te maken hebben met het nieuws en de actualiteit.
2. Teken hieronder een cartoon waarmee je commentaar geeft op de actualiteit. Laat een klasgenoot de drie vragen beantwoorden.

Naam krant of nieuwsmedium:

Datum krant of nieuwsmedium:

A Ik zie op de tekening:

.....

.....

.....

B De tekenaar wil zeggen dat:

.....

C Ik vind:

.....

.....

4 Waar ligt de grens?

IK WIL TEKENEN WAT IK WIL

Politiek tekenaar Ruben L. Oppenheimer (47) kreeg vijf veroordelingen van Turkije nadat hij Erdogan had getekend die seks heeft met het blauwe Twittervogeltje. Sindsdien heeft hij geregeld te maken met haat en bedreigingen van Turken en Turkse Nederlanders. "Ik moest zelfs onderduiken. De politie maakte mijn post open met blauwe handschoenen en zei: 'Blijf maar even weg uit Nederland, want we kunnen je veiligheid niet garanderen.' Misschien moet ik eerst doodgeschoten worden, zodat we het weer over de vrijheid van meningsuiting gaan hebben? Ik wil leven in een land waar ik kan tekenen wat ik wil."

Naar: Trouw

Wat vind jij: moet een tekenaar alles kunnen tekenen wat hij wil? Zo nee, leg uit waar voor jou de grens ligt van wat wel en niet mag.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.5 Het parlement controleert

1. Maak de zin af. Het parlement bestaat uit:
2. Lees de intro van deze paragraaf in je lesboek. Welke taak van het parlement herken je in het verhaal van Pieter Omtzigt?
.....
.....
3. Waarom noemen we Kamerleden ook wel volksvertegenwoordigers?
.....
.....
4. Noem drie verschillen tussen de Eerste en de Tweede Kamer.
.....
.....
.....
5. Welke zinnen zijn juist? Gebruik ook bron 9.

☐ Ministers maken de meeste wetsvoorstellen.	☐ Kamerleden zitten in de regering.
☐ Kamerleden stemmen over wetsvoorstellen.	☐ De Eerste en Tweede Kamer samen heten het parlement.
☐ De regering controleert het parlement.	☐ Kamerleden zijn nooit tegelijkertijd minister.
6. Welke drie rechten heeft de Tweede Kamer om haar wetgevende taak goed uit te kunnen voeren?
1. 2. 3.
7. Welke politieke partijen vormen op dit moment de regeringscoalitie?
.....
.....
8. Wanneer verandert een regeringspartij in een oppositiepartij?
.....
.....
.....

9 Klassengesprek

Voer met enkele klasgenoten een gesprek over een van de volgende stellingen.

TIP! Lees voordat je begint bladzijde 16-17 van je lesboek. Daar staat beschreven hoe je een goed klassengesprek voert.

1. *“Abortuswetgeving moet bepaald worden door referenda waarbij alleen vrouwen mogen stemmen.”*
2. *“In een democratie moeten alle demonstraties worden toegestaan, ook bijvoorbeeld die met hakenkruizen.”*
3. *“Nederland moet een gekozen premier krijgen.”*
4. *“De kandidatenlijst van iedere politieke partij moet verplicht voor de helft uit vrouwen bestaan.”*
5. *“Burgers moeten hun stem in verkiezingen kunnen verkopen.”*

10 Wie doet wat?

Hieronder zie je een aantal politieke taken en werkzaamheden. Bepaal steeds wie dit werk doet. Je kunt daarbij kiezen uit: koning, minister en Tweede Kamerlid.

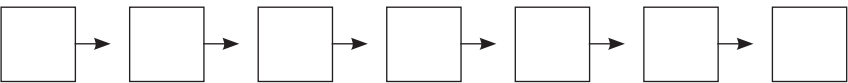
LET OP! Als er een (!) achter staat, betekent het dat er meer antwoorden goed zijn.

	koning	minister	Tweede Kamerlid
1. Stemt over wetsvoorstellen.	☐	☐	☐
2. Ondertekent wetten. (!)	☐	☐	☐
3. Schrijft de troonrede.	☐	☐	☐
4. Zit in de regering. (!)	☐	☐	☐
5. Debatteert. (!)	☐	☐	☐
6. Bestuurt.	☐	☐	☐
7. Wordt gekozen.	☐	☐	☐
8. Laat nooit een eigen mening blijken.	☐	☐	☐
9. Mag een wetsvoorstel indienen. (!)	☐	☐	☐
10. Is betrokken bij de totstandkoming van een wet. (!)	☐	☐	☐

11 Zet in de goede volgorde

Lees bron 10. In 2020 is de nieuwe donorwet ingevoerd. Hieronder zie je hoe die wet in een aantal stappen tot stand is gekomen. Maar ze staan in de verkeerde volgorde. Zet de stappen in de juiste volgorde. Gebruik ook bron 8 in je lesboek.

- a. Een meerderheid van de Tweede Kamer stemt vóór de Wet actieve donorregistratie.
- b. Steeds meer zieke mensen staan op een wachtlijst voor een donororgaan.
- c. De koning zet zijn handtekening onder de wet.
- d. Pia Dijkstra praat met de Tweede Kamer over de Wet actieve donorregistratie.
- e. De minister voor Medische Zorg voert de wet uit. Vanaf dit moment is iedereen vanaf 18 jaar automatisch orgaandonor.
- f. Tweede Kamerlid Pia Dijkstra dient een wetsvoorstel in om iedereen automatisch orgaandonor te maken.
- g. De Eerste Kamer stemt vóór de Wet actieve donorregistratie.

12 Welk woord weg?

Welk woord hoort in het rijtje niet thuis?

PARLEMENT - EERSTE KAMER - TWEEDE KAMER - MINISTERS

..... hoort er niet bij, omdat:

.....

.....

.....

13 Taken van het parlement

A Wat zijn de twee hoofdtaken van het parlement?

B Welke van deze twee taken geeft Kamerleden volgens jou de meeste macht? Leg je antwoord uit.

C Een minister zit in de regering, maar kan niet tegelijkertijd ook lid van de Tweede Kamer zijn. Waarom niet? Gebruik het woord 'controle' in je antwoord.

14 Combineer

- a. De gekozen landelijke volksvertegenwoordigers.
- b. Plan om een maatschappelijk probleem op te lossen.
- c. Is vaak een gevolg van een interpellatieverzoek.
- d. Heeft het recht van amendement.
- e. Overzicht van de plannen van de regering voor het volgende jaar.
- f. Debatteert met de Tweede Kamer over wetsvoorstellen.
- g. De partijen in de Tweede Kamer die niet in de regering zitten.
- h. Alle regeringspartijen samen.

- ☐ Coalitie
- ☐ Debat
- ☐ Regering
- ☐ Tweede Kamer
- ☐ Parlement
- ☐ Troonrede
- ☐ Wetsvoorstel
- ☐ Oppositie

15

ACTUEEL

"Ik hoop dat u ontdekt wie dat heeft gedaan"

De Tweede Kamer verhoort premier Rutte over de aardgaswinning in Groningen. Het onderzoek gaat over de vraag hoe het kon dat in 2013 een recordhoeveelheid gas werd opgepompt. Experts hadden toen al gewaarschuwd dat de situatie in Groningen gevaarlijk werd. De gaswinning leidde tot heftige aardbevingen en veel schade meldingen. De afgelopen weken werden al oud-ministers en ambtenaren ondervraagd. Hun werd de vraag gesteld: Wie wist dat er toen zoveel gas gewonnen werd en wie was eindverantwoordelijke? Oud-minister van Financiën Dijsselbloem zei tijdens zijn verhoor dat hij het niet wist en in de minister-raad om opheldering had gevraagd. Hij verzuchtte: "Ik hoop dat u ontdekt wie dat heeft gedaan."

Naar: NOS

A Welke taak van het parlement herken je in dit bericht?

B Welk recht van de Kamer herken je in dit bericht?

C Leg uit waarom het onderzoek naar de gasboringen zou kunnen leiden tot het aftreden van premier Rutte.

16 Welk recht?

A Hieronder zie je een aantal situaties. Geef bij elke situatie aan welk recht van het parlement van toepassing is. Maak je keuze uit: **STEMRECHT - VRAGENRECHT - MOTIERECHT - RECHT VAN INITIATIEF - RECHT VAN INTERPELLATIE - ENQUÊTERECHT - RECHT VAN AMENDEMENT.**

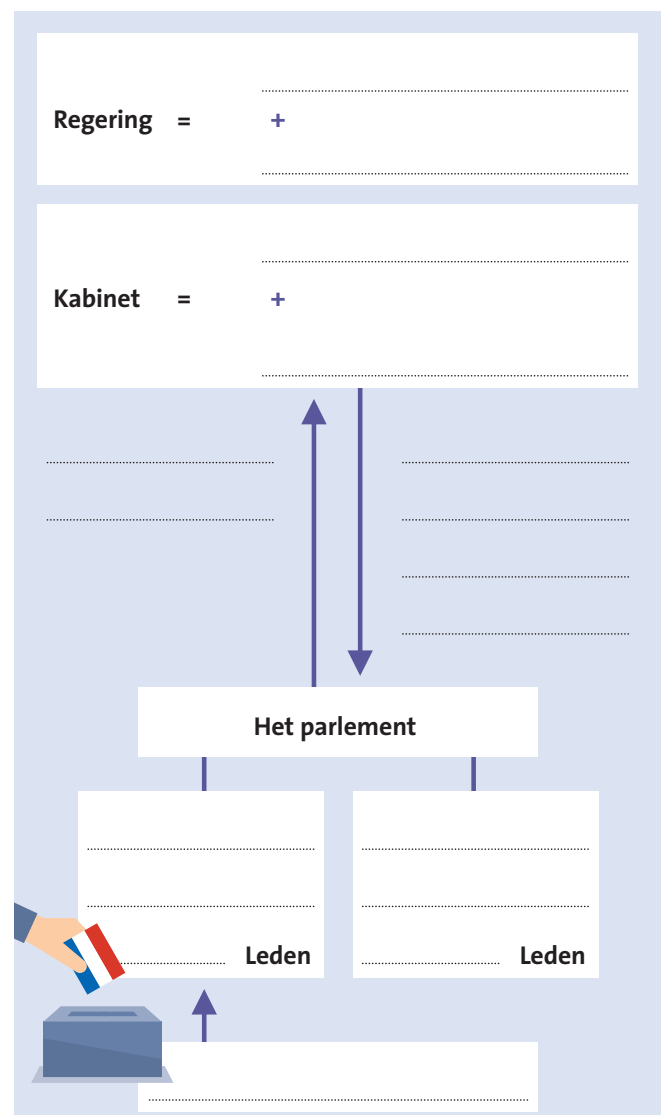
B Bedenk bij situatie 6 een eigen voorbeeld waarin je het motierecht herkent.

situaties	recht
1. Een Kamerlid stemt tegen een wet voor de belastingverhoging voor bedrijven.	
2. Een Kamerlid is het eens met een wetsvoorstel over taakstraffen voor jongeren, maar hij stelt een kleine verandering voor.	
3. Een Kamerlid wil weten wat de regering vindt van de rellen tijdens een belangrijke voetbalwedstrijd.	
4. Een Kamerlid heeft een plan voor een wet om werkloze jongeren sneller aan een baan te helpen.	
5. De minister van Economische Zaken moet voor een debat naar de Tweede Kamer komen.	
6.	motierecht

17 Schema politiek bestuur

Vul het schema in met behulp van de volgende begrippen:

- kiezers
- Tweede Kamer
- legt verantwoording af aan
- Eerste Kamer
- ministers (2x)
- 75
- 150
- staatssecretarissen
- controleert
- koning

3.6 De parlementaire democratie

1. In je lesboek staan vier voorbeelden van grondrechten genoemd. Als je móét kiezen, welk grondrecht vind jij dan het belangrijkste? Leg je keuze uit.

2. a. In Nederland is de politieke macht verdeeld in drie onderdelen. Hoe noemen we deze machtscheiding?

- b. Wat is het doel van deze machtscheiding?

3. Waarom noemen we de democratie in Nederland een parlementaire democratie? Leg je antwoord uit.

4. a. Hoe merk je in het dagelijks leven dat je in een rechtsstaat leeft? Geef een voorbeeld.

- b. Vergelijk je antwoord met dat van je klasgenoten. Wat valt op?

5. Lees bron 11. Verklaar waarom de Grondwet niet zomaar kan worden aangepast.

6. Geef een voorbeeld van een besluit op jouw school of bij jou thuis dat democratisch tot stand is gekomen. Leg je antwoord uit.

7. Maak de zin af. Een lobbyist is iemand die:

8. a. Lees bron 12. Vind jij dat de dieren in de Oostvaardersplassen in een strenge winter moeten worden bijgevoerd of niet? Licht je antwoord toe.

- b. Bedenk een situatie waarin jij de wet zou overtreden om de politiek te beïnvloeden.

9 Wel of niet stemmen vanaf 16 jaar?

D66 EN GROENLINKS: GEEF JONGEREN STEMRECHT

DEN HAAG – De meeste jongeren (66 procent) zien niets in het plan van D66 en GroenLinks om al vanaf 16 jaar te mogen stemmen. Isa (16): “Ik weet nog niks over politiek. Mijn leeftijdgenoten ook niet. Daardoor kunnen we makkelijk beïnvloed worden door onze ouders.” Sommige andere jongeren zien juist voordelen van stemrecht voor jongeren. Luca (15): “Mogen stemmen is een goede manier om ons bij de politiek te betrekken.”

Naar: EenVandaag

Lees ook de intro in je lesboek en het overzicht van de politieke partijen op bladzijde 42-43.

A Stel, jongeren mogen vanaf 16 jaar stemmen. Welke politieke partij zou veel zetels winnen en welke partij zou veel zetels verliezen, denk je? Leg uit.

.....

.....

.....

B Ik vind dat ...

- ☐ stemrecht moet gelden vanaf 16 jaar.
- ☐ stemmen van oudere kiezers minder zwaar moeten wegen bij verkiezingen.
- ☐ ouders bij verkiezingen een extra stem moeten krijgen voor ieder minderjarig kind.
- ☐

Uitleg:

.....

10 Download de grondwet-app!

Voor veel mensen is de juridische taal van de Grondwet te moeilijk. Daarom is de Grondwet in eenvoudig Nederlands geschreven en in een app gezet. Iedereen kan zo de regels van de Grondwet begrijpen. Zoek in de App Store of in Google Play op: ‘De Grondwet in eenvoudige taal’.

Gebruik het lesboek. Kruis de zinnen aan die juist zijn.

- ☐ In de Grondwet staat het recht op vrije meningsuiting.
- ☐ Iedereen moet zich aan de Grondwet houden.
- ☐ In de Grondwet staat wie mogen stemmen.
- ☐ In de Grondwet staan belangrijke mensenrechten.

11

ACTUEEL

“OM veel te rigide in zaak De Mos”

De Haagse oud-wethouder Richard de Mos is vrijgesproken van omkoping en deelname aan een criminele organisatie. De Mos zou vijf ondernemers geheime informatie hebben gegeven, in ruil voor geld voor zijn partij. Het OM eiste een celstraf van twee jaar tegen hem. De rechter was zeer kritisch op de werkwijze van het OM. “Ze zijn veel te rigide geweest”, oordeelde de rechter. “Er is geen enkel bewijs van deelname aan een criminele organisatie of omkoping.”

Naar: NOS

A Leg uit dat het bericht een voorbeeld is van de trias politica.

.....

.....

.....

.....

B Leg uit dat dit bericht laat zien dat Nederland een rechtsstaat is.

.....

.....

.....

.....

.....

12 Pressiegroep

UIT DE KLEREN VOOR EEN HOGER LOON

DEN HAAG – Het minimumjeugdloon voor jongeren van 21 en 22 jaar verdwijnt. Zij worden net als iedereen van 23 jaar en ouder als volwassenen betaald. Voor jongeren van 18 tot en met 20 jaar gaat het jeugdloon omhoog. Dat zei de minister van Sociale Zaken. Tijdens zijn persconferentie reageerden jongeren van Young & United met luid gejuich. Zij hebben hier jarenlang actie voor gevoerd. Zo trok Soufian Afkir op een belangrijke vergadering van Ahold met een verticale rits de helft van zijn kleren uit. Daarbij zei hij tegen de directeur: “Hoewel ik in alles volwassen ben – ik mag stemmen, autorijden, noem maar op – krijg ik nog steeds jeugdloon. Als ik wil verdienen wat u in een jaar krijgt, moet ik 299 jaar fulltime werken. Anders kan ik het mooie pak dat ik draag maar voor de helft betalen.” De media besteedden veel aandacht aan de actie van Soufian.

Naar: AD

A Welke machtsmiddelen herken je in dit bericht? **TIP!** Blader nog eens terug naar bladzijde 13 van je lesboek.

B Welk machtsmiddel is voor een pressiegroep het belangrijkste, denk je? Leg je antwoord uit.

13 Kenmerken van onze democratie

Schrijf bij elke situatie in de tabel welk vetgedrukt kenmerk van de democratie ermee te maken heeft. Kies uit:

- Er is een **Grondwet**.
- De politieke macht is verdeeld in drie onderdelen (**trias politica**).
- Het door de burgers **gekozen parlement** heeft de hoogste macht.

LET OP! Als er een (2) staat, moet je twee kenmerken invullen.

situatie	kenmerk
a. Yasin voelt zich gediscrimineerd en stapt naar de rechter. (2)	
b. Lieuwe is voorstander van hogere uitkeringen. Daarom stemt ze SP. (2)	
c. Dieuwertje en Esmee willen een politieke partij oprichten. (2)	
d. De regering wil een nieuw vliegveld aanleggen maar moet aan de Tweede Kamer toestemming vragen. (2)	
e. De Tweede Kamer heeft een voorstel aangenomen om knalvuurwerk te verbieden.	
f. De rechter oordeelt dat Eva de wet heeft overtreden door te hard te rijden.	
g. Een boze tweet van Chanel over de gemeente is in de krant geplaatst.	
h. De rechter oordeelt: gemeente Heerlen mag de coffeeshop sluiten.	

3.7 Gemeente en provincie

1. Nederland heeft provincies en ongeveer gemeenten.

Ik woon in de provincie en in de gemeente

2. Geef twee voorbeelden van zaken die jij als burger moet regelen op het gemeentehuis, stadhuis of stadsdeelkantoor.

3. Wie wordt of worden gekozen door de inwoners van een gemeente?

☐ de burgemeester ☐ de gemeenteraad ☐ de ambtenaren ☐ de wethouders

4. Bekijk bron 13. Wethouders in de gemeente worden wel vergeleken met de ministers van het land.

a. Met wie of wat kun je de gemeenteraad op landelijk niveau vergelijken?

b. Met wie kun je de burgemeester op landelijk niveau vergelijken?

5. a. Welke taak van de burgemeester herken je in bron 15?

b. Bedenk nog twee situaties waarin een burgemeester in actie moet komen.

6. a. Met wie of wat kun je de Provinciale Staten op landelijk niveau vergelijken?

b. Wat hebben de Provinciale Staten te maken met het parlement?

7. Provincies regelen zaken die te groot zijn voor een gemeente, maar die niet landelijk worden geregeld. Geef twee voorbeelden van besluiten die de provincie neemt.

8. Zet bij elk van de vier foto's hieronder de naam van de provincie die bij de foto past.

Kies uit: **DRENTHE** - **FRIESLAND** - **NOORD-BRABANT** - **ZEELAND**.

9 Jouw gemeente

Beantwoord de volgende vragen over jouw woonplaats.

TIP! Iedere gemeente heeft een website: www.naamvandegemeente.nl.

- A** De gemeente waar ik woon heet en heeft inwoners.
- B** Onze burgemeester heet:
- C** Er zijn gemeenteraadsleden en de volgende partijen zitten in de gemeenteraad:
.....
.....
- D** De volgende partijen zitten in het college van B en W:
- E** Over welk politiek onderwerp discussieert het gemeentebestuur de laatste maanden vaak?
TIP! Lees de lokale krant of ga naar de website van jouw gemeente.
.....
.....
- F** Welk probleem in jouw gemeente zou volgens jou snel moeten worden aangepakt? Leg je antwoord uit.
LET OP! Het moet een probleem zijn waar de gemeente zelf een oplossing voor mag bedenken in plaats van de provincie of de landelijke overheid!
.....
.....

10

ACTUEEL

“Er is te weinig gebouwd”

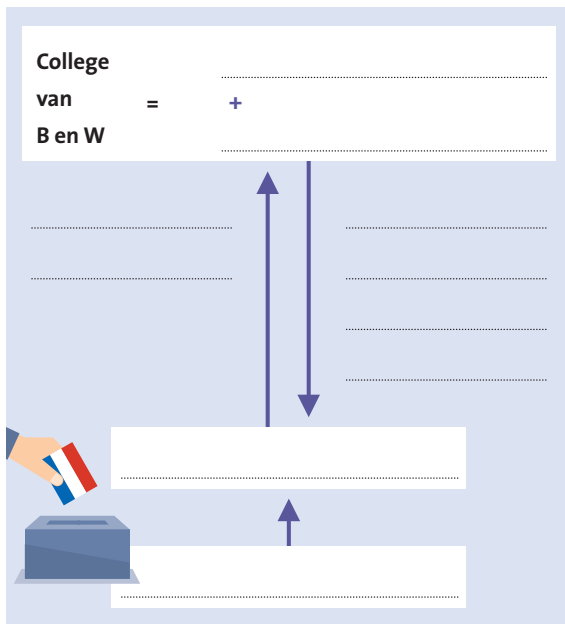
Als gemeenten te weinig bouwen voor groepen die snel een huis nodig hebben, wil minister Hugo de Jonge (Volkshuisvesting) kunnen ingrijpen. Hij heeft daarvoor nieuwe wetgeving aangekondigd. De minister vindt het woningaanbod een nationaal probleem waarvoor landelijk beleid moet komen. “De afgelopen jaren is vooral te weinig gebouwd omdat gemeenten en provincies zich niet aan een plan hoefden te houden.” Dat gaat veranderen. De Jonge gaat eisen stellen aan het aantal sociale huurwoningen dat er in gemeenten moet komen. Ook moeten er meer betaalbare koopwoningen gebouwd worden. Daarbij noemt hij het belang voor ouderen, migranten, mensen met een beperking, daklozen en studenten.

Naar: NOS, WNL

- A** Wat staat er in het wetsvoorstel van De Jonge?
.....
.....
- B** Waarom is er volgens minister De Jonge jarenlang te weinig gebouwd?
.....
.....
- C** Gemeenten en provincies krijgen minder te zeggen over woningbouw. Wat vind je daarvan? Leg uit.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11 Schema gemeentebestuur

Vul het schema in met behulp van de volgende begrippen:

- burgemeester
- gemeenteraad
- wethouders
- legt verantwoording af aan
- controleert
- kiezers

12 Wie doet wat?

Onderstreep de antwoorden die juist zijn. **LET OP!** Soms is er meer dan één antwoord goed.

- Zij hebben een controlerende taak.
GEMEENTERAADSLEDEN - MINISTERS - EERSTE KAMER
- Zij voeren beleid uit.
AMBTENAREN - GEMEENTERAADSLEDEN - COMMISSARIS VAN DE KONING - MINISTERS
- Zij worden direct gekozen door de bevolking.
GEMEENTERAADSLEDEN - BURGEMEESTER - WETHOUDERS - EERSTE KAMERLEDEN
- Zij kiezen de leden van de Eerste Kamer.
BURGERS VAN 18 JAAR EN OUDER - LEDEN VAN DE PROVINCIALE STATEN - WETHOUDERS - DE REGERING

13 Groepsgesprek

TIP! Lees voordat je begint bladzijde 16-17 van je lesboek. Daar staat beschreven hoe je een goed klassengesprek voert.

Verdeel de klas in groepen van maximaal vijf leerlingen.

Verdeel daarna de stellingen over de groepen. Het is niet erg als meerdere groepen dezelfde stelling bespreken.

Alle groepen gaan vervolgens in gesprek over de stelling.

Eén persoon schrijft kort en bondig de meningen op een groot vel.

Na de groepstijd worden de vellen papier opgehangen en klassikaal besproken.

1. "Aan de gemeenteraadsverkiezingen mogen voortaan alleen lokale partijen meedoen."
2. "Iedere volwassen inwoner van de gemeente moet minstens één jaar de gemeentepolitiek in."
3. "Nederland moet een gekozen burgemeester krijgen."
4. "Gemeenten moeten alleen asielzoekers toelaten als burgers daarmee instemmen per referendum."
5. "Er moet een stemplicht komen voor de gemeenteraadsverkiezingen."

● De avondklok

Lees de strip op de bladzijden 34-37 in je lesboek.

1 Waar gaat het over?

A Schrijf een korte samenvatting van de strip.

B Ik vind het instellen van een avondklok **WEL EEN / GEEN** goed middel als er veel rellen met geweld zijn in een wijk, omdat:

C Geef je Kelvin en Sharif gelijk dat ze in actie kwamen tegen de avondklok? **JA / NEE**, want:

D Bekijk bron 14 in je lesboek. Welke twee middelen hebben Kelvin en Sharif gebruikt om invloed uit te oefenen?

E Trek je eigen conclusie: denk je dat wij de politiek kunnen beïnvloeden als we dat willen, ja of nee? Leg je antwoord uit.

2 Wat zou jij doen?

Stel dat bij jou in de buurt helemaal niets te doen is voor jongeren van jouw leeftijd. Geen buurthuis, geen bioscoop, geen sportvelden ... niets. Welk middel zou jij gebruiken om de aandacht van de politiek te krijgen voor dit probleem? Noem er minimaal een.

3 Maak het verhaal af

In het laatste plaatje van het stripverhaal gaat een Kamerlid in de Tweede Kamer iets zeggen. Zij heeft Kelvin en Sharif gesproken. Maak het stripverhaal af in je eigen woorden. Je mag er ook tekeningen bij maken. Probeer het spannend te maken! Je kunt de ruimte op bladzijde 192 van dit werkboek gebruiken of lever het op een apart vel in bij je docent.

● Alles bespreekbaar maken (?)

In 2020 werd in Frankrijk Samuel Paty, een docent maatschappijleer, op straat onthoofd. Hij had een les over de vrijheid van meningsuiting gegeven. Daarbij had hij twee cartoons van Mohammed getoond. De les was voor een moslim-extremist een reden om Paty te vermoorden. Dezelfde week moest een leraar Nederlands in Rotterdam onderduiken. Hij werd bedreigd vanwege een cartoon over een moslim-extremist die in zijn klaslokaal hing.

Voor een andere docent maatschappijleer was de moord aanleiding om een brief naar de Volkskrant te sturen:

“Deze twee collega’s deden wat ik al jaren doe in de klas: het bespreken van cartoons. Ik bespreek politieke cartoons waarin politici worden bespot en cartoons met kritiek op religie: op kerkgangers in Staphorst bijvoorbeeld, maar ook op de paus of op de profeet Mohammed. Cartoons worden besproken bij geschiedenis, Nederlands, filosofie en bij maatschappijleer. De maatschappijleerdocent zal met zijn leerlingen botsende grondrechten bespreken: vrijheid van meningsuiting versus vrijheid van geloof. Hij zal bespreken welke spanningen er

spelen in de samenleving en hoe dat soms gruwelijk uit de hand kan lopen.

Spotprenten moeten besproken worden. Het roept emoties op, zet mensen aan het denken en er zijn veel meningen over. Kortom, het speelt in de samenleving. En wat speelt in de samenleving moet juist bij maatschappijleer bespreekbaar zijn. Wat met deze collega’s is gebeurd mag ons niet tegenhouden om cartoons te bespreken. Het is nu juist nóg belangrijker om te bespreken.”

A Waarom worden sommige mensen boos over een cartoon, denk je?

B Er zijn verschillende meningen over het maken van cartoons waarop religie wordt bespot. Welke waarden botsen in deze discussie?

C Lees de inleiding op bladzijde 16 van je lesboek. Waarom moeten cartoons juist bij maatschappijleer besproken worden?

D Geef bij elke bewering aan of het gaat om een feit of een mening.

1. Vrijheid van meningsuiting geldt voor iedereen. **FEIT / MENING**, omdat:

2. Je moet alles kunnen zeggen wat je wilt, ook als dat kwetsend is. **FEIT / MENING**, omdat:

3. Cartoons zijn kwetsend. **FEIT / MENING**, omdat:

4. Sommige mensen ervaren cartoons als kwetsend. **FEIT / MENING**, omdat:

E Lees bladzijde 16 en 17 van je lesboek. Bereid je samen met een klasgenoot voor op een klassengesprek. De stelling die jullie gaan bespreken, is: **“Bij maatschappijleer moet je alle cartoons kunnen laten zien. Ook cartoons over gevoelige onderwerpen.”** Schrijf op een apart vel alvast argumenten voor je mening.

TIP: Kijk voor extra informatie over cartoons nog eens naar bladzijde 46 en 47 van dit werkboek.

● Samenvatting

Maak de samenvatting door de ontbrekende woorden op te zoeken en in te vullen.

Paragraaf 3.1

In de politiek gaat het om maken. Politici nemen de besluiten over alle dingen die van belang zijn, zoals het onderwijs en Al deze maatregelen en taken kosten geld. De overheid krijgt dat geld van en die belasting betalen.

De overheid kan ook minder geld uitgeven, dat noemen we

Nederland is een indirecte democratie omdat Als inwoners zelf mogen stemmen over een nieuwe wet, zoals bij een, noem je dat een democratie.

Paragraaf 3.2

In ons land mag iedere Nederlander ouder dan 18 jaar stemmen bij verkiezingen. Je noemt dit kiesrecht. Als je wilt dat mensen stemmen, maak je gebruik van het passieve kiesrecht.

Politieke partijen kun je onderverdelen in:

- linkse partijen, zoals de en
Zij willen dat de overheid optreedt om de positie van de te verbeteren.
- middenpartijen, zoals het en
- rechtse partijen, zoals de, de en
Zij willen dat de overheid ervoor zorgt dat mensen in kunnen doen wat ze willen.

In Nederland heeft nog nooit een partij de van de stemmen gehaald. Daarom bestaat de regering altijd uit meerdere partijen die sluiten.

Paragraaf 3.3

In ons land zijn drie politieke stromingen:

- liberalen, zoals die van de, vinden belangrijk.
-, zoals van de en, benadrukken gelijkwaardigheid.
- christen-democraten, zoals het en, vinden een belangrijke waarde.

Sommige partijen passen niet goed bij een stroming, zoals, en

Paragraaf 3.4

Nederland wordt bestuurd door de regering, die bestaat uit de en de Ons staatshoofd heeft weinig maar zet wel een onder nieuwe wetten. De hebben meer macht. Zij hebben twee taken: wetten voorbereiden en wetten Samen met de vormen de ministers het kabinet. Bij het vormen van een nieuwe regering moet er een komen over wat de regering de komende jaren wil bereiken. De plannen voor het volgende jaar staan in de troonrede, die de voorleest, en in de miljoenennota, die door de minister van Financiën aan de wordt aangeboden.

Paragraaf 3.5

De Kamer (150 leden) vormt samen met de Kamer (75 leden) het Hun taken zijn: stemmen over en het controleren van Om hun taken goed uit te oefenen hebben de Kamerleden onder andere het vragenrecht, het motierecht, het recht van, het recht van en het Politieke partijen die samen de regering vormen noem je de De andere partijen in de Kamer noem je de

Paragraaf 3.6

In de staan de belangrijkste rechten en plichten van burgers én de overheid. Een voorbeeld van een grondrecht is Om machtsmisbruik door de overheid te voorkomen is de macht verdeeld in drie delen: het beslist over wetsvoorstellen, de voert de wetten uit en de beoordelen of iedereen zich aan de wet houdt. We noemen deze drie delen van de macht de De democratie werkt echt goed als politici weten wat burgers belangrijk vinden. Er zijn bijvoorbeeld, die de politiek proberen te overtuigen van hun gelijk. Dat doen ze vooral door te

Paragraaf 3.7

De gemeente wordt bestuurd door de gemeenteraad, die elke wordt gekozen door de bevolking. De burgemeester, die wordt benoemd door de, is verantwoordelijk voor de openbare orde. Samen met de vormt hij of zij het dagelijks bestuur van de gemeente. Er zijn allerlei manieren waarop je de politiek kunt beïnvloeden. Je kunt lobbyen, maar ook
.....

● Begrippenlijst

Zoek in de lestekst de juiste betekenis en maak je eigen begrippenlijst. Maak eventueel gebruik van de index in je lesboek, vanaf bladzijde 154.

Politiek is

Ambtenaren zijn

De overheid bestaat uit

Algemeen belang wil zeggen dat

Belastinggeld wordt gebruikt voor

Bezuinigingen zijn

Een directe democratie is een land waar

Een indirecte democratie is een land waar

Een referendum is

Een vrije verkiezing betekent

Een geheime verkiezing betekent

Actief kiesrecht is

Passief kiesrecht is

Een lijsttrekker is

Politiek links wil dat de overheid

Politiek rechts wil dat de overheid

Het politieke midden

Een compromis is

Een politieke stroming is

Het liberalisme wil

De sociaal-democratie wil

De christen-democratie wil

Populistische politici zeggen

‘One-issue-partijen’ vinden

Het kabinet is

De regering bestaat uit

Een regeerakkoord is

Een staatssecretaris is

De minister-president is

De troonrede is

De miljoenennota is

De rijksbegroting is

Het parlement bestaat uit

Stemrecht is

Het recht van amendement is

Het recht van initiatief is

Vragenrecht betekent dat

Het motierecht is

Het recht van interpellatie is

Enquêterecht is

Een coalitie is

De oppositie zijn

We noemen Nederland een **parlementaire democratie**, omdat:

In de **Grondwet** staan

De trias politica is

Een rechtsstaat is

Een pressiegroep is

Lobbyen betekent

B en W betekent

De gemeenteraad heeft twee taken:

De provincie regelt

- Wat is maatschappijleer?
- Jongeren
- Politiek
- Nederland en de wereld
- Media
- Pluriforme samenleving
- Relaties
- Werk
- Criminaliteit

MIX
Papier | Ondersteunt
verantwoord bosbeheer
FSC® C172387

ISBN 9

ISBN 978 90 8674 523 4

9 78

9 789086 745234

604991-05